

HLAVNÍ EDITOR
GUY HALEY

PŘEDMLUVA
STEPHEN BAXTER

KRONIKA SCI-FI

OBRAZOVÉ DĚJINY NEJSLAVNĚJŠÍCH DĚL
SCIENCE FICTION V CELÉ GALAXII

KRONIKA
SCI-FI

KRONIKA SCI-FI

OBRAZOVÉ DĚJINY NEJSLAVNĚJŠÍCH DĚL SCIENCE FICTION V CELÉ GALAXII

HLAVNÍ EDITOR

GUY HALEY

PŘEDMLUVA

STEPHEN BAXTER

Elspeth Beidas (hlavní editor): Kronika sci-fi

Copyright © Quintessence Editions Ltd., 2014

Translation © Dina Podzimeková, 2015

Z anglického originálu *Sci-fi Chronicles* vydaného v Londýně v roce 2014
nakladatelstvím Quintessence přeložila Dina Podzimeková

Odborná redakce Milan Krejčí

Odpovědný redaktor Michal Hrubý

Sazba Radka Konvíčková

Vydalo nakladatelství Volvox Globator jako svou 1051. publikaci

Volvox Globator

Štítného 17, 130 00 Praha 3

www.volvox.cz

Adresa knihkupectví VOLVOX GLOBATOR

Štítného 16, Praha 3 – Žižkov

Veškerá práva vyhrazena. Žádná část této knihy nesmí být reprodukována v jakékoli podobě bez písemného souhlasu majitelů práv.

Vydání první

ISBN 978-80-7511-169-2

ISBN 978-80-7511-187-6 (pdf)

obsah

	předmluva <i>stephen baxter</i>	8
	úvod	10
	jak pracovat s touto knihou	12
kapitola 1	1818–1925 počátky science fiction: zrození žánru	16
kapitola 2	1920–1950 pulpové dny: „zlatý věk“ science fiction	56
kapitola 3	1950–1970 atomová éra: zázraky a nebezpečství vědy	128
kapitola 4	1970–1990 temná budoucnost: apokalypsa a válka ve vesmíru	276
kapitola 5	1990–současnost dobrodružství pokračuje: moderní sci-fi	432
	slavná vesmírná plavidla	536
	chronologie science fiction	540
	definice žánrů	546
	příspěvatelé	549
	rejstřík	552
	autorství fotografií	568

Jako autora science fiction se mě lidé zřejmě nejčastěji ptají: „Proč se i nadále věnujete vědeckofantastické literatuře, když dnes už žijeme v budoucnosti?“ Je jisté pravda, že řada věcí, které si science fiction v minulosti vysnila, se již naplnila, zatímco jiné vyšuměly. A skutečně se zdá, že žijeme v době stále se zrychlujících změn. Ale pokud se někdo domnívá, že science fiction nemá v dnešním světě místo, nejspíš mu uniká samotný smysl tohoto žánru. Pokud si přejete zjistit, jakýže smysl to je, tato mimořádná kniha vám na vaši cestě poslouží jako průvodce.

Ve vědeckofantastických příbězích se jen zřídka objevují jednoznačné předpovědi pro budoucnost. Jde spíš o vyjádření napětí, obav a snů doby, ve které příslušná díla vznikají. Science fiction je odezva na změny. To platí i o samotných kořenech žánru. Tento druh literatury lze považovat za odnož starších předchůdců, jako jsou například fantastické cestopisy, ale odborníci – jak ukazuje tato kniha – vysledovali kořeny žánru v jeho moderní podobě k *Frankensteinovi* (1818) Mary Shelleyové, k dílům Julese Verne a H. G. Wellse z 19. století a k americké revoluci pulpových časopisů, do jejíhož čela se ve 20. letech postavil Hugo Gernsback. Co mají tato nesourodá období společného? Ve všech případech jde o časy nestability a změn v oblasti vědecké, technologické či filozofické. Viktoriánská společnost času H. G. Wellse byla prostoupena mohutným šokem z evoluční teorie, a tak jeho slavný román *Stroj času* (1895) ve skutečnosti nepředstavuje futurologickou předpověď pro L.P. 802 701, ale ztrápené přemítání o důsledcích darwinismu pro pozdně viktoriánské lidstvo.

I v době, kdy Wells ještě pracoval na své knize, ovšem vznikala nová média, nové způsoby vyprávění příběhů. Wellse osobně velmi zaujaly možnosti kinematografie a jeho *Stroj času* obsahuje některé velmi obrazově pojaté pasáže. Od počátku 20. století science fiction získala kanály pro vizuální vyjadřování v podobě filmu, televize, počítačových her, komiksů a grafických románů, manga a řady dalších.

Jak se posouvala ohniska našich obav, vzniklo v podání sci-fi celé široké spektrum „budoucností“. Z tohoto přehledu vyplývá, že zatímco *Frankenstein* byl literárním ztvárněním nočních můr z vědeckého pokroku, v science fiction let 50. a 60. ve 20. století se často vyskytovaly příběhy o zkáze světa, jako například ve *Dni trifiků* (1951) Johna Wyndhama, ale také báječné sny o tom, co to znamená být člověkem v obydlí vesmíru, jako třeba v díle Arthura C. Clarka *2001: Vesmírná odysea* (1968). Počítačová revoluce 80. let vedla ke vzniku „kyberpunkových“ fantazií, jakou představuje *Neuromancer* (1984) Williama Gibsona, sen o budoucnosti, která přesahuje lidství.

S postupem času samozřejmě část těchto děl ztrácí aktuálnost. První kroky Neila Armstronga po povrchu Měsíce v roce 1969 odsunuly do škatulky překonaných rozsáhlou oblast vědeckofantastických snů o průzkumu zemské oběžnice, přesto nikoho ani nenapadlo odstranit z žánrového kánonu knihu H. G. Wellse *První lidé na Měsíci* (1901). To, co přetrvává, je literatura, nikoliv věda. Archiv žánru tak s časem stále roste, stával se bohatším, hlubším, složitějším a přibývalo v něm odkazů na sebe sama.

A právě v téhle oblasti je obrovsky přínosné grafické zpracování této knihy. Například heslo *Frankenstein* doprovází nejen chronologický přehled knih Mary Shelleyové, který poslouží jako průvodce textem, ale také časová osa zaznamenávající řadu různých zpracování jejího příběhu počínaje první filmovou verzí z roku 1910, která nás s bohatým obrazovým doprovodem dovede až k účinkování Benedicta Cumberbatche v roli monstra v divadelním zpracování Dannyho Boyla z roku 2011. *Frankenstein* patří k padesátce slavných děl či tvůrců, kterým je zde poskytnut podobný prostor.

Již několik desetiletí trvá také úspěch některých samostatných a fanoušky velmi milovaných franšíz, jako je *Doctor Who* nebo *Star Trek*. Na jejich základě vznikly propracované mytologie, na nichž se svým přispěním podílela řada profesionálů i amatérů: mimořádná díla „metafikce“, která jsou patrně příliš rozsáhlá, než aby je dokázal pojmout jediný člověk. Důmyslný způsob záznamu hesel o zhruba 25 těchto franšízách nabízí detailní informace o tom, jak se tato díla v průběhu času vyvíjela, a zkoumá jejich fikční vesmíry.

Již jen samotné grafické zpracování této knihy vám přiblíží obsah a kontext nejvýznamnějších děl žánru a poskytne vám potřebné srovnání. Jádrem této publikace jsou však samozřejmě slova řady přispívajících odborníků a najdete tu pečlivě vypracované zápisy o autorech sci-fi od Gerryho Andersona po J. G. Ballarda.

Sci-fi se i dnes nepochybně neustále vyvíjí. Haley v heslech z nedávné doby zachycuje, jak se *Avatar* (2009) stal komerčně nejúspěšnějším filmem všech dob a jak franšízy jako *Hunger Games* přetvářejí staré náměty pro nové publikum mladších dospělých, takže žánr je v současné době rozsáhlejší než kdy dřív. Science fiction tedy zkoumá důsledky změn, ale je to způsob, jak se s nimi vyrovnat, poznat je a zvnitřnit, nikoliv proroctví, spíš jakási davová terapie. A její historie ještě není u konce. V nebezpečných a vzrušujících stoletích, která nás čekají, budeme myslí schopné poradit si se změnami potřebovat víc než kdykoliv dřív.

Potřebujeme science fiction. Potřebujeme pochopit, proč je významná. A potřebujeme knihy, jako je tato, aby se nám staly průvodci k bohatému odkazu tohoto žánru.

Science fiction je patrně ten nejméně strhující mezi všemi žánry. Žádný jiný druh příběhů neformuje podobu naší kultury tak jako ona, ani není tak oblíbený. I když sami sebe možná nepovažujete za fanoušky sci-fi, zapřemýšlejte nad tím, co jste naposledy viděli v televizi, případně jakou jste si zahráli počítačovou hru. Ať už jste kdokoliv, některé z vašich oblíbených titulů se objeví na následujících stránkách. Před začátkem práce na této knize jsme si museli zodpovědět jednu otázku: Co je to science fiction? Může to vypadat jednoduše, ale formulovat odpověď bylo ve skutečnosti dost obtížné. Nakonec jsme se usnesli na následující definici:

Science fiction je součástí skupiny žánrů, u kterých způsob odvíjení děje závisí na událostech, technologiích, společenských poměrech atd., které jsou nemožné, neskutečné nebo jsou líčeny jako součást jakéhosi času v budoucnosti, v minulosti nebo sekundárně vytvořeného světa. Tyto atributy se velmi výrazně liší, pokud jde o aktuálnost, pravděpodobnost, možnost a záměr, s nímž je tvůrce uplatňuje. Zásadní rozdíl mezi science fiction a ostatními „fantastickými žánry“, fantasy a hororem, spočívá v tom, že tento druh fikce má racionální základ. Vědecké závěry, které z této racionality vyplývají, mohou být spekulativní, z velké části chybné, ba dokonce nemožné, ale jejich vysvětlení jsou každopádně podávána z hlediska materialistického pohledu na svět. Není zde odvolání na nadpřirozeno (které nicméně může být součástí některých scén současně s lákadly sci-fi). Science fiction může být čistá fantasy, na kterou je navlečena nepovedená vědecká zástěrka – je to nepodstatné, pokud je geografie příběhu nominálně realistická, a nikoliv magická. V tomto smyslu patří k science fiction právě tak film *Armageddon* (pojednávající o obřím asteroidu, který zasáhne Zemi) jako *Godzilla* (příběh o ohromném atomově zmutovaném ještěru), přestože první z nich je možný, zatímco druhý nikoliv. Oba patří k science fiction, protože jazyk používaný k zarámování zmíněných událostí je vědecký.

Ve vztahu k science fiction se projevuje určité snobství. Mainstreamoví kritici vám řeknou, že díla jako *1984*, *Cesta* nebo *Potomci lidí* nejsou science fiction. Zdá se ovšem, že kritérium na základě kterého to tvrdí, spočívá v tom, že tato díla jsou „umění“ a že „umění“ prostě nemůže být science fiction. Spisovatelka Margaret Atwoodová jednou tento žánr popsala jako „mluvící chobotnice ve vesmíru“, přestože její díla jsou sotva něčím jiným než sci-fi. Proč by se za to měla stydět?

Může za to především nezměrná šíře science fiction. Občas se vyžívá v absurdních únicích před skutečností. Například franšiza *Power Rangers* není „umění“, ale naprosto dokonale se hodí jako zábava pro malé děti.

Další problém představuje závažný omyl týkající se vztahu vědeckofantastických děl k budoucnosti. I když se může zdát, že je tomu právě naopak, cílem science fiction není předpovídat budoucnost a její vize světa, který má přijít, rychle zastarávají. V historii se vyskytlo pár příkladů jednotlivých technologií, které prorokovali autoři sci-fi – nic víc. Spisovatelé z počátku 20. století například prakticky vůbec nedocenili význam počítačů. Science fiction není prediktivní žánr. Jeho obchodním artiklem je „Co kdyby?“.

Má ovšem na budoucnost jistý vliv.

Science fiction je produkt své doby. Budoucí světy 50. let jsou světy atomových raket a inženýrů kouřících dýmky, v 60. letech se to hemží základnami

---

na Měsíci a volnou láskou, zatímco světy, které si vysnili autoři let 80., jsou pod nadvládou zlořících korporací či byly smeteny nukleární apokalypsou. Právě touto svou omezeností však sci-fi naplňuje důležitou úlohu. Nastavuje zrcadlo své přítomnosti, a je tedy obrazem své doby. Nemusí se ale řídit jejími pravidly a často bývá neplodnější, když je postavena do přímého rozporu s nimi. Když Orwell psal své 1984, o hrůzách stalinismu se ještě obecně nevědělo. Morloci a eloilové H. G. Wellsa představují zničující svědectví o sociální nerovnosti 90. let 19. století. První polibek dvou osob nestejných ras přinesl na americká filmová plátna Star Trek. Science fiction nám prostřednictvím přehnaných nebo zjednodušených verzí reality otevírá oči vůči pravdě našeho světa, a tím se může stát dokonce preventivním prostředkem proti katastrofě.

Divoké a velkolepé vize sci-fi inspirují skutečné vědce. Nežádka bývá možné slyšet badatele či technology, kteří říkají: „Viděl jsem to ve vědeckofantastickém filmu a zajímalo mě, jak by se to dalo uvést do praxe.“ Obzvlášť vlivný je Star Trek, kterému můžete poděkovat za své mobilní telefony, ale také za pokračující výzkum možnosti teleportace a nadsvětelného cestování. Podobně již science fiction prozkoumala řadu problémů přežití, které by nastaly v případě, že bychom někdy kolonizovali jiný svět, a kdybychom se někdy náhodou setkali s myslícími mimozemskými bytostmi, mohli bychom čerpat z řady scénářů, které pro nás science fiction (záměrně, jak tvrdí někteří zastánci teorií spiknutí) připravila.

Nezaskočí nás ani, pokud zjistíme, že jsme ve vesmíru sami. Science fiction poskytuje prostor pro posvátno v sekulární společnosti. Je to duchovní a duševní cvičiště moderní západní společnosti.

V určitých dobách science fiction hrála roli kouřové clony disentu a poskytovala spisovatelům prostor pro kritiku represivních režimů.

I tento žánr má své chyby. Za svou uzavřenost si prakticky jistě může sám. Jako výtvar myslí, které patří převážně mužům západního světa, umí být povýšenecký a plný předsudků. Může být fušerský, infantilní a rušivý. Ale i když to tak je, vždy bývá přinejmenším zábavný a často krásný.

Nejspíš si uvědomujete, že science fiction je velmi široké pole, které zahrnuje řadu dílčích žánrů. Není možné, abychom se zabývali všemi. Proto jsme se pokusili pro vás vytvořit jakýsi přehled, který dokresluje dějiny science fiction, její šíři a vliv. Všechna opomenutí jsou nutně poněkud subjektivní, ale bohužel nevyhnutelná.

Science fiction se možná nesnaží být prorokem, ale my to uděláme – předpovíme, že budoucí učenci budou ve zpětném pohledu sci-fi hodnotit jako stěžejní část kultury 20. a 21. století. Přidejte se tedy k nám na naší dobrodružné cestě minulostí a současností tohoto podivuhodného žánru a pokochejte se ohromným množstvím budoucností, které pro nás vytvořil.

jak pracovat s touto knihou

Film *Návrat do budoucnosti*, který vynesl k celosvětové slávě Michaela J. Foxe, představuje jeden z těch vzácných případů, kdy se kritici spojili k jeho hlučné chvále a který si zároveň získal obrovský komerční úspěch.

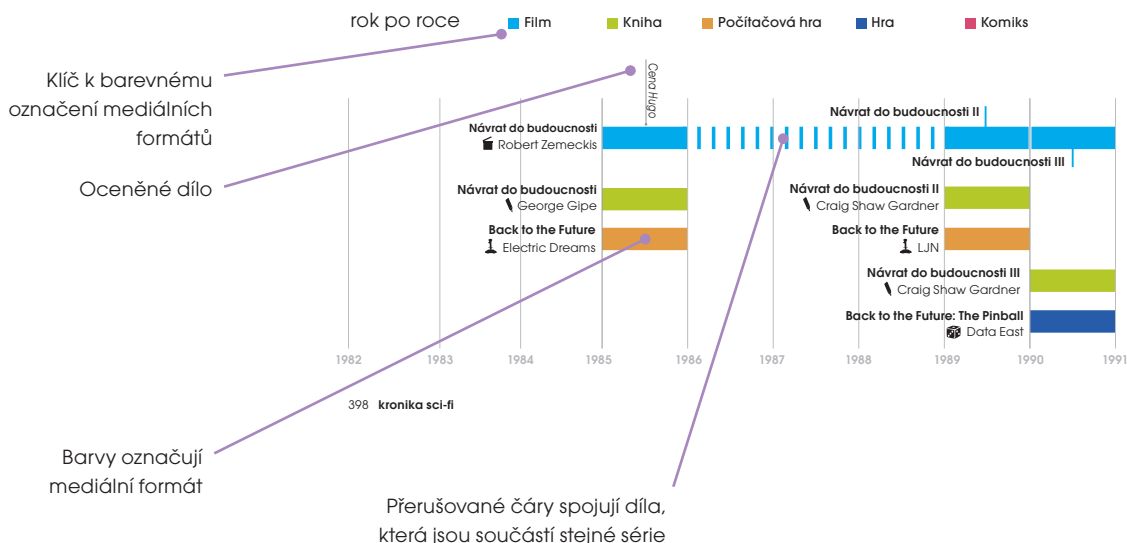
Film pochází z „továrny na sny“ Stevena Spielberga. Ten se jako producent podílel na řadě fantasy blockbustérů z 80. let, včetně snímků *Poltergeist*, *Gremlins*, *Rošťáci* a *Falešná hra s králíkem Rogerem*, a zdálo se, že plakát s jeho jménem je zárukou velké podívané a zábavného fantastického dobrodružství. Jako režiséra získal Roberta Zemeckise, pro kterého to byl teprve čtvrtý film a vůbec první snímek z oblasti sci-fi.

Návrat do budoucnosti pojednává o teenagerovi Marty McFlyovi (Fox), jehož přítel, excentrický vynálezce Doc Brown (Christopher Lloyd), vytvořil stroj času, který má podobu upraveného sportovního vozu DeLorean. Jedné noci jsou Doc a Marty přepadeni teroristy. Marty unikne v DeLoreanu, ale omylem se přenesl o 30 let nazpět v čase do roku 1955. Brzy se setká se svými rodiči, což má za následek, že jeho matka – místo aby se zamilovala do jeho otce, provdala se za něj a měla syna – zaujme samotný Marty. Aby zajistil, že v důsledku toho nepřestane

existovat, musí to Marty zařídit tak, aby se do sebe jeho matka s otcem zamilovali. Úkol mu ztěžuje násilnický Biff Tannen, který šikanuje Martyho otce a nadbíhá jeho matce. Dramatické události vrcholí na maturitním plesu, kde Marty musí dát dohromady své rodiče a sám se „navrátit do budoucnosti“ tak, že bude v přesně ten správný čas u DeLoreanu – ve chvíli, kdy do městských hodin uhoří blesk, který prostřednictvím hromosvodu dodá jeho vozu energii.

Existuje řada důvodů, proč je *Návrat do budoucnosti* taková lahůdka: péče a pozornost, s níž je příběh vystaven, bujarost obsazení, zejména Foxe (ten opožděně nahradil Erica Stoltze, s nímž již byly natočeny některé scény) a Lloyda, neodolatelný děj, ve kterém se mísí romantika, humor a sci-fi, a drobné detaily, které spojují obě vyličené éry. Mezi řadou poct, kterých se filmu dostalo, byla i cena Hugo.

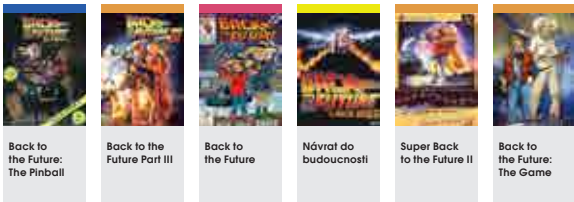
Závěrečné chvíle filmu ponechaly prostor pro pokračování, které začalo být záhy na základě kasovních příjmů nevyhnutelné. Následný příběh byl rozdělen do dvou částí, které se natáčely v těsném sledu po sobě.

24,1 mil. dolarů
Návrat do
budoucnosti
(1985)

52,4 mil. dolarů
Návrat do
budoucnosti II
(1989)

34 mil. dolarů
Návrat do
budoucnosti III
(1990)

Příjmy z prodeje
(všechna čísla byla
upravena o inflaci,
a pokud není
uvedeno jinak, jsou
platná celosvětově)

Barvy označují
mediální formát

Návrat do budoucnosti 2 se odehrává ve třech časových zónách. Marty a Doc se nejprve vydají do roku 2015, který přetéká létajícími skateboardy a trojrozměrnými reklamami na *Čelisti 19*, ale nedopatřením změni svoji minulost – Biff Tannen jim ukradne DeLorean a odcestuje s ním do roku 1955, kde předá almanach se sportovními výsledky svému mladšímu já. Díky výhrám v sázkách na sportovní události získá ohromné bohatství a stane se místním bossem. V důsledku toho má rok 1985, do kterého se Marty navrátí, podobu noční můry plné bujícího zločinu, chudoby a nespokojenosti. Když mu dojde, co se stalo, vrátí se zpět do roku 1955, aby Biffovi zabránil ročenku převzít. Celkové vyznění *Návratu do budoucnosti 2* je sice malinko temnější než v případě jeho předchůdce, přesto je to mimořádně zábavné pokračování, které bývá často podceňováno (například *Halliwel's Film Guide*) mu neudělili jedinou hvězdičku. Je to film, který dovádí možnosti cestování časem na absolutní hranici a využívá se ve vznikajících paradoxech a v napínavých Martyho pokusech změnit (nebo změnit zpět) budoucnost. Internetový slovník *The Encyclopedia of Science Fiction* k němu říká: „Je to možná nejsostfistikovanější film o cestování v čase, jaký kdy vznikl.“

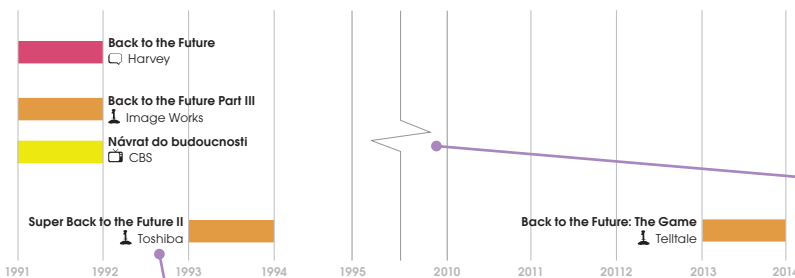
Třetí film cyklu navazuje tam, kde skončil druhý. Hlavní postavy se v něm dostanou opět do jiné časové zóny, do roku 1885, kde žije poklidným životem Doc Brown, kterého sem na konci *Návratu do budoucnosti 2* zanesl jeho DeLorean. Když Marty z náhrobního kamenu zjistí, že jeho přítel zemřel rukou psance, rozhodne se vrátit se zpět a zachránit ho. To také udělá, následují ovšem další komplikace, když Doc zachrání před smrtí učitelku místní školy Claru Claytonovou a poté se do ní zamiluje.

Tato část trilogie je sice možná nejméně zajímavá, přesto je *Návrat do budoucnosti 3* energickým díllem, které vrcholí napínavou scénou na železnici. Film má každopádně z celé trojice nejdále k science fiction a po většinu času více připomíná veselý western – bez ohledu na železniční scénu, v níž musí vlak, který před sebou tlačí DeLorean, dosáhnout určité rychlosti (140 km/h), aby se stroj času mohl vrátit zpět do současné doby.

Christopher Lloyd se role Docu Brownu ujal znovu i v televizi, kde se objevil v krátkých hraných upoutávkách na animovaný seriál jménem *Návrat do budoucnosti*, který vzešel v letech 1991 a 1992 z produkce CBS. **RL**

Iniciály přispěvatele

■ Animovaný televizní seriál

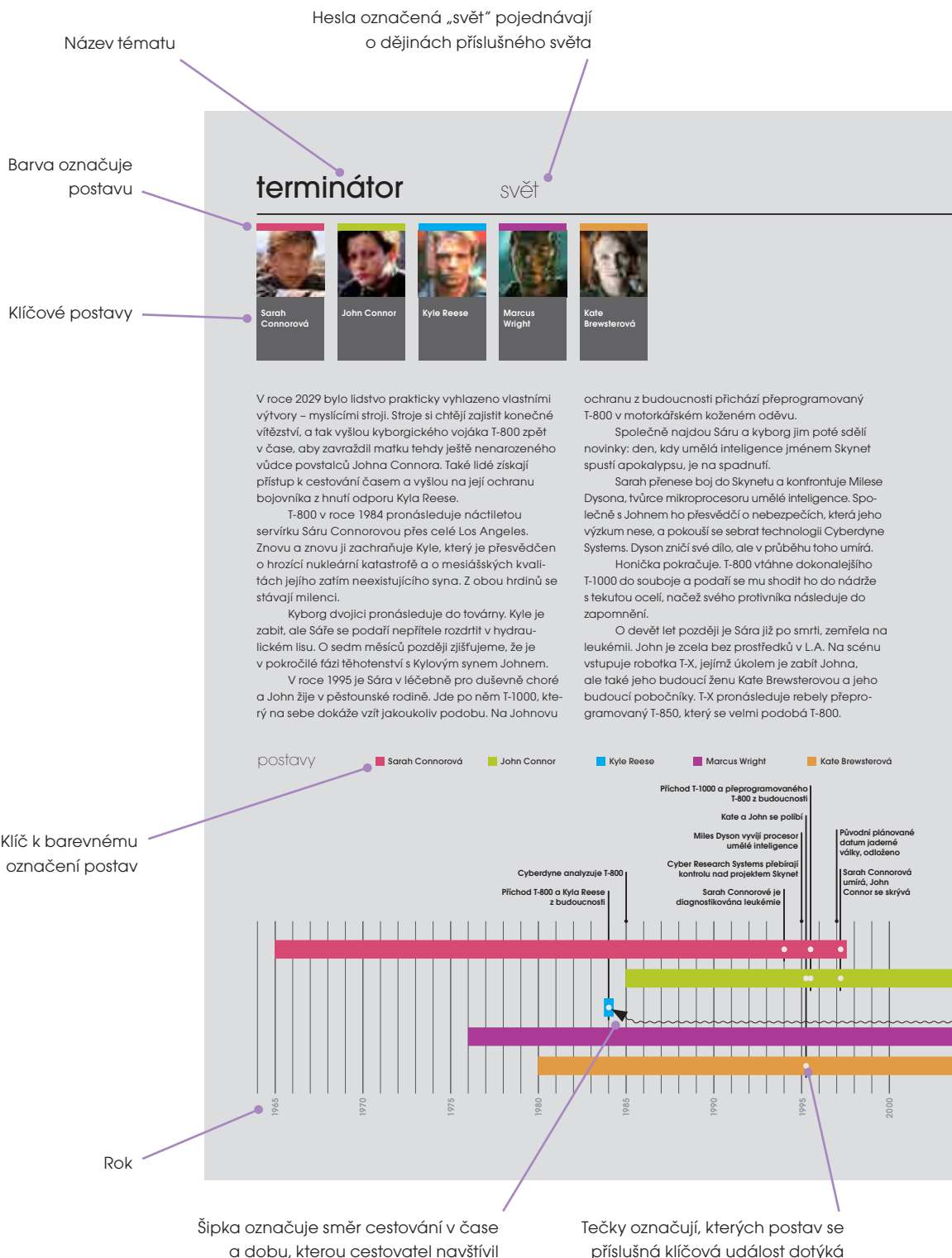
Zalomená linka
naznačuje skok
v čase

Téma a číslo stránky

Jméno autora díla

Rok

jak pracovat s touto knihou pokračování

John, Kate a T-850 naleznou skryté zbraně v Sářině hrobce, ze které následně uprchnou v pohřebním voze. T-850 se chce ujistit, že přežijí nadcházející jadernou válku. John má v úmyslu jí zabránit. T-850 nyní odhaluje, že ho vyslala starší varianta Kate z roku 2032.

Kontrolu nad projektem Skynet ovšem mezitím převzal jménem USAF Katin otec Robert Brewster a trojice přichází příliš pozdě, než aby mu zabránila umělou inteligenci aktivovat. Umírající Robert řekne Johnovi, aby vyřadil z činnosti systémové jádro Skynetu v Crystal Peak v pohoří Sierra Nevada. T-X převezme kontrolu nad T-850 a využije ho jako zbraň proti Johnovi, ale jeho ochránce se sám vypne. Cestují do hor pronásledováni T-X, která je zničena posledním palivovým článkem T-850.

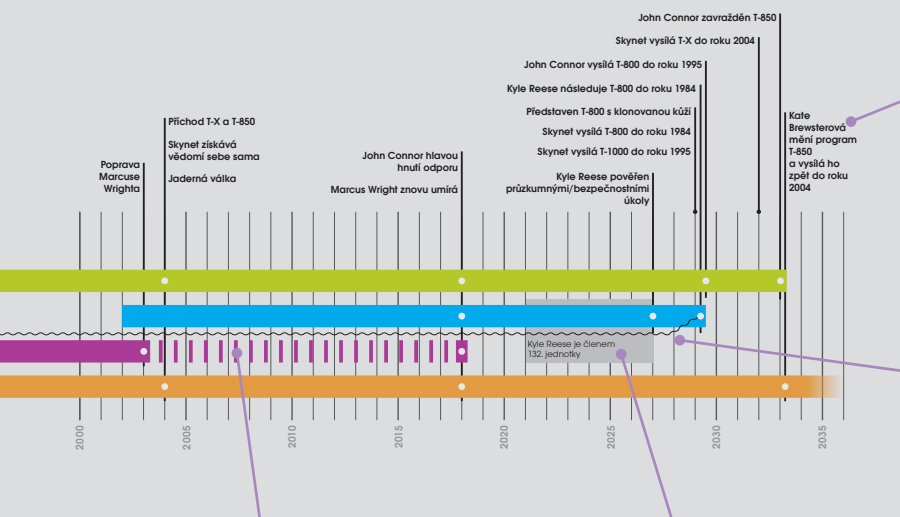
Systémové jádro však není v Crystal Peak. Skynet tak není možné vypnout a nastává Den zúčtování. Během jaderného konfliktu je vyhlazena většina lidstva. John převezme úlohu vůdce přeživších.

V roce 2018 Skynet ovládá Zemi a John vede stále zoufalejší bitvu. Zjistí, že plánovaný nový druh Terminátora

je tvořen kovem a organickou tkání. Po jaderném útoku na rebely přežijí pouze dva z nich: John a Marcus Wright, který zachrání mladého Kyla Reese a dívku jménem Star před T-600. Kyle a Star vzápětí upadnou do zajetí.

Na základně plánuje John s generálem Ashdownem útok na základnu Skynetu v San Franciscu. Zadrženy seznam lidí určených k likvidaci odhaluje, že Johnova smrt je na něm co do priority na druhém místě po smrti Kyla Reese, jeho budoucího otce. Ukáže se, že Marcus je kyborg, který se domnívá, že je člověk. John nařídí jeho zničení, ale Marcus prokáže svou věrnost tím, že Johna zachrání před útočícími hydraboty. John ho zrekrutuje pro záchranu vězňů.

Vychází najevo, že Marcus byl stvořen, aby Johna vylákal na panství Skynetu, kde bude zabit. Marcus odstraní svůj skynetový hardware a společně s Johnem bojuje s T-800. Za pomoci terminátorových palivových článků zničí základnu Skynetu a poté je vyzvedne letadlo. Marcus obětuje své srdce, aby zachránil umírajícího Johna – a válka proti strojům může pokračovat. **TH**

Klíčové události

Zvlněná čára označuje cestování v čase

Přerušovaná čára naznačuje přestávku v činnosti postavy

Šedé podbarvení označuje konkrétní dobu

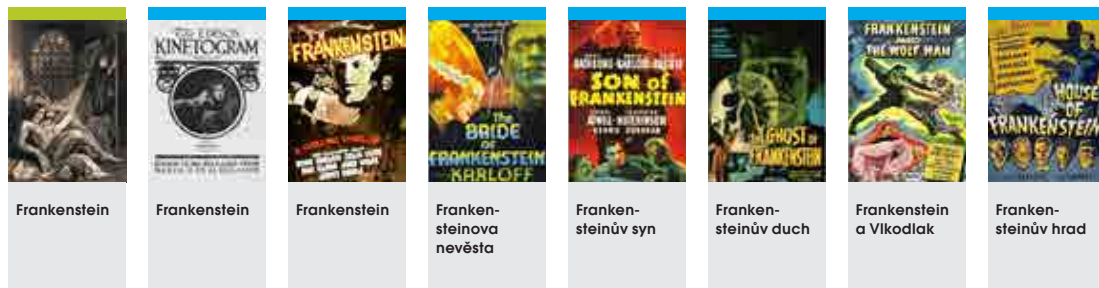

počátky science fiction: zrození žánru 1818–1925

Frankenstein.....	18	Ostrov doktora Moreau.....	41
Jules Verne.....	24	Válka světů.....	42
Cesta do středu Země.....	26	Cesta na Měsíc.....	46
20 000 mil pod mořem.....	30	Altneuland.....	47
Kurd Lasswitz.....	34	Gullivar of Mars.....	48
Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše.....	35	John Carter, pán Marsu.....	49
H. G. Wells.....	36	Ztracený svět.....	50
Stroj času.....	40	Tarzan.....	51
		H. P. Lovecraft.....	52

frankenstein 1818

Frankensteinův původ sahá k létu 1816, „roku bez léta“, kdy lord Byron, Percy a Mary Shelleyovi, lékař John Polidori a další přebývali ve vile Diodati poblíž Ženevského jezera. Výbuch sopky Tambora v předcházejícím roce s sebou přinesl vulkanickou zimu a počasí bylo natolik příšerné, že je přimělo krátkit si čas vyprávěním duchařských historek. Polidori přitom přišel s povídkou *Upír*, která si ve své době získala značnou oblibu a položila základ vzniku moderního upířího mýtu. Autorkou románu, který měl později vstoupit do dějin jako první dílo science fiction, však byla 19letá Mary.

Shelleyová sepsala svůj příběh v dopisech, což byla tehdy velmi oblíbená literární forma. Čerpala z tradice gotických románů, z níž převzala představu úděsných hrůz a zkoumání věcí mravních, a vetkala do nich romantismu vlastní lásku k přírodě a důraz na emoce. Zakotvením příběhu ve vědě se však gotické tradici vzdálila. Právě proto bývá *Frankenstein* často označován za první skutečný sci-fi román, i když se jeho zápleтка točí spíš okolo důsledků touhy po poznání než okolo vědeckých mechanismů, které za nimi stojí.

Román se ve své době setkal se smíšeným přijetím. Pro řadu aspektů (byť ne pro rychlost, s níž se monstrem naučilo mluvit a psát) měl slova chvály sir Walter Scott. Další recenzenti už tak laskaví nebyli. Veřejnosti se ovšem příběh líbil a kniha byla úspěšná. První divadelní hry na jejím základě vstoupily na divadelní prkna ve 20. letech 19. století.

První filmovou verzí *Frankenstein* se stal 16minutový snímek z dílny společnosti Edison Company z roku 1910. Jeho nejslavnější podoba ovšem vznikla až v době zvukového filmu, režíroval ji James Whale a stálo za ní studio Universal Pictures. To také během 30. a počátkem 40. let vyprodukovalo řadu dalších snímků o netvorech, počínaje Drákulou. *Frankenstein* vstoupil na plátna kin ve stejném roce, 1931. Jeho vizuální podobě velmi prospěl příchod vlny německých filmařů, kteří s sebou na úprku z nacistického Německa přinesli tamní stylizovanou estetiku expresionismu. Znepokojující dojem z filmů o netvorech z dílny Universalu tak podtrhlo používání dramatických stínů a zneklidňujících natáčecích úhlů.

Pokud by se této chvíli dožil (a pokud by v MGM byli ochotní ho Universalu propůjčit), byl by logickou volbou pro roli monstra Lon Chaney st., jehož schopnost proměňovat sebe sama byla legendární. Místo toho byl s nabídkou hlavní úlohy osloven Bela Lugosi, který ji odmítl, protože nešlo o mluvenou roli. Ujal se jí Boris Karloff (jeho jméno je ovšem z úvodních titulků vypuštěno a nahradil je provokativní otazník), kterému přineslo uvedení filmu do kin obrovskou slávu.

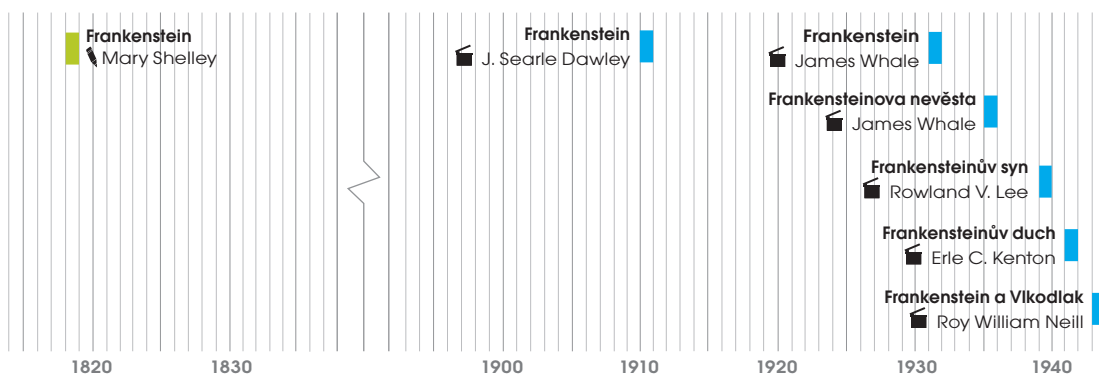
Bezprostřední pokračování *Frankenstein* putovalo do kin v roce 1935 pod názvem *Frankensteinova nevěsta*. Příběh začíná oním dávným setkáním přátel ve vile Diodati. Monstrem hrál opět Karloff pod režijní taktovkou

rok po roce

■ Kniha

■ Film

■ Divadelní hra

184 mil. dolarů (USA) 58 mil. dolarů (USA) 176 mil. dolarů

Frankenstein
(1931)

The Curse of
Frankenstein
(1957)

Frankenstein
(1994)

Bud Abbott
and Lou
Costello Meet
Frankenstein

The Curse of
Frankenstein

Franken-
steinova
pomsta

Franken-
steinovo zlo

Frankenstein
Must Be
Destroyed

Mladý
Frankenstein

Frankenstein

Frankenstein

Jamese Whala. Mary Shelleyovou i Nevěstu ztvárnila Elsa Lanchesterová.

Kvalita filmů Universalu v průběhu času upadala a tento osud se nevyhnul ani frankensteinovské franšize. *Frankensteinův syn*, *Frankensteinův duch*, *Frankensteinův hrad* a *Frankenstein a Vikodlak* nedosáhly úspěchu filmů z Whalovy dílny. Ke konci 40. let již filmy o netvorech patřily do starého železa, což z nich dělalo skvělý materiál pro parodie. Komické duo Abbott a Costello záhy přišlo se snímkem *Bud Abbott and Lou Costello Meet Frankenstein* (1948), který se stal prvním ze série jejich setkání s nestvůrami ze stáje Universalu.

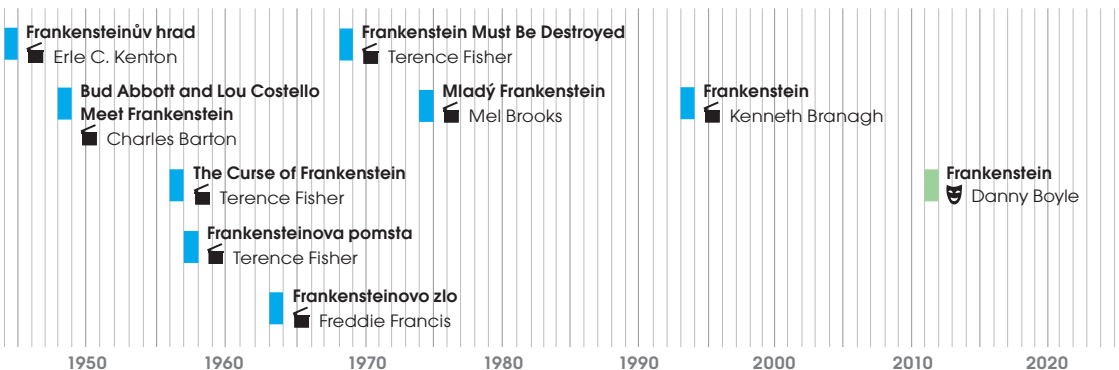
Navrátit příběhu o Frankensteinovi jeho šokující kvalitu se podařilo teprve na jiném světadíle a v nové generaci. Studio Hammer v roce 1957 vypustilo na stříbrná plátna snímek *The Curse of Frankenstein*, ve kterém si Victora Frankensteina zahrál Peter Cushing a monstrem Christopher Lee. Frankensteinova podoba z filmů Universalu podléhala autorským právům, a tak hammerovský netvor vypadá daleko víc lidsky než jeho předchůdce s hranatou hlavou ze 30. let. Film, který vznikl se skromným rozpočtem, vydělal ve Spojených státech 7 milionů dolarů a stal se motorem úspěchu Hammeru. Studio – stejně jako předtím Universal – využilo pozitivního přijetí prvního filmu k vytvoření řady pokračování. Victora Frankensteina hrál ve většině snímků této série vždy

elegantní Cushing, jehož sláva v jejich průběhu vystoupala ke hvězdám. A i když se tvorba Hammeru v průběhu desetiletí stávala čím dál tím násilnější a ubývalo jí na kvalitě, frankensteinovský cyklus z toho vyšel lépe, než většina ostatních.

Zatím posledním filmovým zpracováním příběhu se stal *Frankenstein* (1994), ve kterém účinkoval a rovněž ho režíroval Kenneth Branagh, zatímco role monstra se ujal Robert De Niro. Film se sice původního příběhu drží věrněji než většina ostatních, jeho kritické přijetí však bylo nevalné.

Frankenstein se posléze navrátil i na londýnská divadelní prkna, kde se o role Viktora a jeho netvora v mimořádně úspěšném představení Dannyho Boyla střídali Johny Lee Miller a Benedict Cumberbatch.

Do populární kultury vstoupila idea Frankensteina převážně díky úspěchu filmů Universalu. Film Mela Brookse *Mladý Frankenstein* (1974) jim přímo, byť komediální formou, vzdává hold a Karloffovo filmové vzezření inspirovalo podobu Hermana Munstera. Román Mary Shelleyové ovšem dal vzniknout i řadě dalších děl, která s ním jinak mají pramálo společného. Patří k nim snímek z roku 1957 *Was a Teenage Frankenstein* či muzikál *The Rocky Horror Show* (převedený na filmové plátno v roce 1975). Knihy, které si pohrávají s původními myšlenkami Shelleyové, sepsali autoři tak různorodí jako Spike Milligan, Peter Ackroyd a Brian Aldiss. Maryin netvor jen tak nezemí. **MM**

frankenstein svět

Viktor Frankenstein

Henry Clerval

Elizabeth Lavenza

Monstrum

William Frankenstein

Viktor Frankenstein prožije idylické dětství, během kterého se silně spřátelí s Henrym Clervalem. Ve 13 letech nalezne knihu o alchymistovi Corneliu Agrippovi a její čtení ho uchvátí. Když je mu 15 let, do dubu poblíž jeho domova udeří blesk. Otec mu poté za pomoci pokusů předvede, jakou sílu má elektřina.

Zatímco se nyní 17letý Viktor připravuje na studia na univerzitě v Bavorsku, jeho adoptivní sestra Elizabeth onemocní. Paní Frankensteinové se podaří jí přivést zpět ke zdraví, ale sama nemoci podlehne.

Viktor stráví dva roky studiem. Ve své posedlosti tajemstvím života sestrojí z jednotlivých tělesných částí monstrum, které oživí za pomoci elektřiny, ale výsledek jím oříse. Zatímco u něj počíná záněť mozkových blan, dorazí na místo Clerval a monstrum uniká. Henry o svého přítele pečuje po několik měsíců. Uzdravený Viktor odchází na další rok na univerzitu, ale poté se rozhodne k návratu domů.

Monstrum mezitím prchá do lesů. Setkává se s lidmi, kteří k němu mají odpor kvůli jeho ohyzdnosti, a ukryje se v chatrči poblíž rodiny, kterou následně sleduje, a tak se naučí mluvit a psát. Poté odhalí identitu svého stvořitele z dopisů v kapsách oděvu, který má na sobě.

Monstrum touží po společnosti. Jednoho dne, když jsou mladší členové rodiny pryč, rozmlouvá s jejich slepým otcem. Jeho potomci se vracejí a netvora zaženou. Netvor přisáhá lidem pomstu.

Během hledání svého tvůrce netvor zachrání topící se dívku, ale je postřelen mužem, který se domnívá, že ji napadl. Když dorazí do Ženevy, potká v lesích Viktorova mladšího bratra Williama a doufá, že dítě nezatížené předsudky by se mohlo stát jeho přítelem. Vyděšený William mu v naději, že ho tím zastraší, řekne o své rodině. Stvůru ovšem jméno Frankenstein rozzuří natolik, že Williama zabije. Z jeho těla vezme medailon, který ze zášti vloží do kapsy spící dívky.

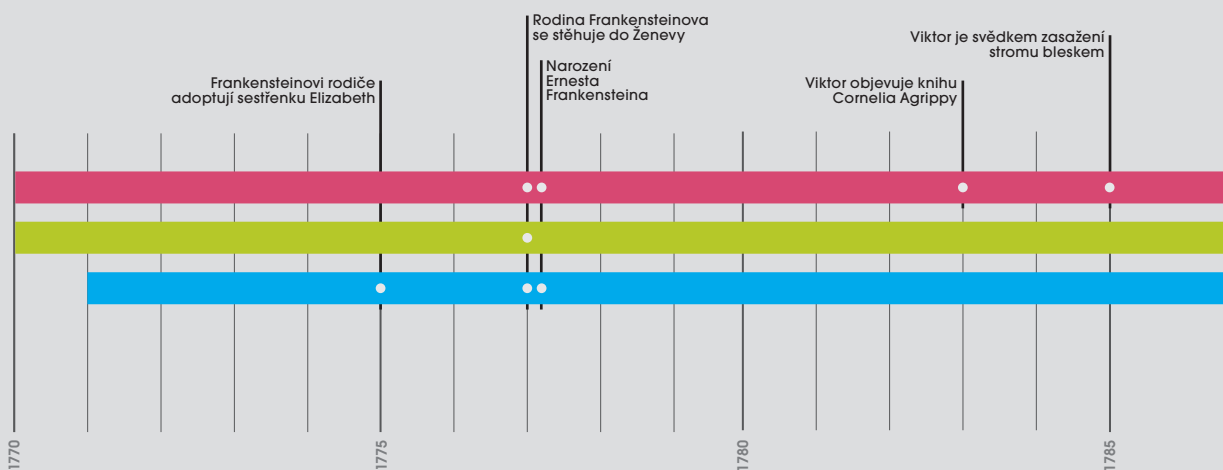
postavy

■ Viktor Frankenstein

■ Henry Clerval

■ Elizabeth Lavenza

■ Monstrum

Viktor se dozvídá o Williamově vraždě. Vrací se domů, kde zjišťuje, že z vraždy byla obviněna Justýna, chráněnka jeho matky, u které byl nalezen medailon. Justýna je nevinná, ale ke zločinu se přiznává a je popravena.

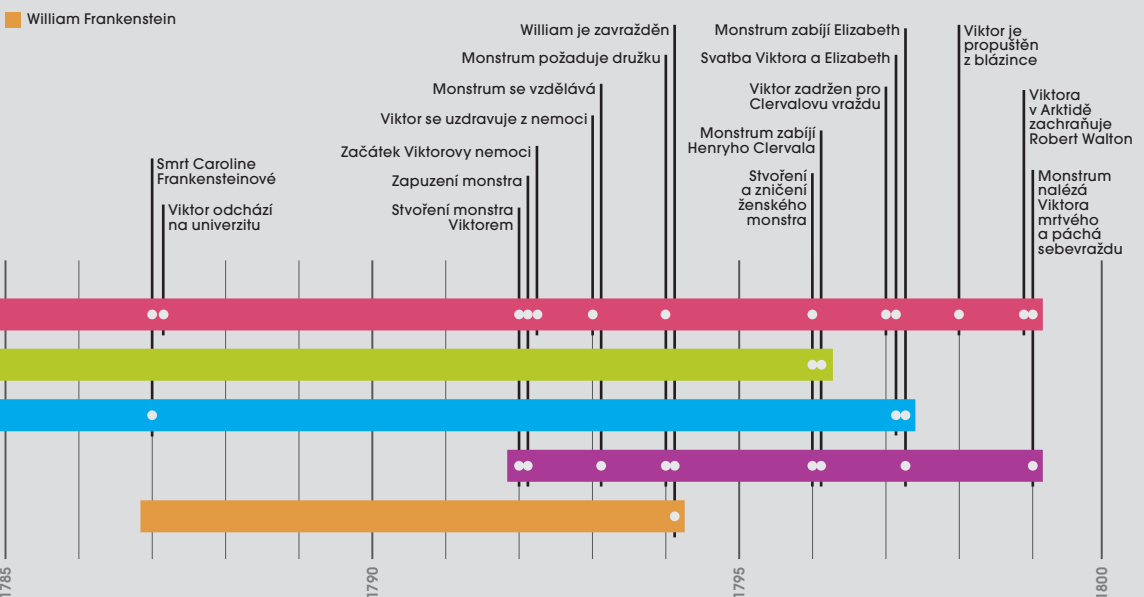
Viktor je přesvědčen, že pachatelem zločinu je jeho monstrum. Mučí ho výčitky svědomí, které ho vedou k tomu, že se vydává na osamocené vycházky a vyjíždky. Vysoko na ledovci poblíž města Chamonix se s netvorem znovu setkává. Monstrum mu slíbí, že dá lidem pokoj, pokud mu Viktor stvoří družku.

Viktor odjíždí do Anglie, aby mu – spolu s Clervallem – vyhověl. Odjíždějí na sever do Skotska, odkud Viktor již sám pokračuje dál na Orknejské ostrovy. Na opuštěném ostrově tam netvorovi stvoří družku, ale následně ji zničí ve strachu, jaké zlo by z toho mohlo vzejít. Rozzuřený netvor mu vyhrožuje: „Budu s tebou o tvé svatební noci.“

Viktor vypluje na moře, do kterého svrhne pozůstatky ženského monstra. Jeho loďku však strhne proud, který

ho zaneše do Irska, kde je obviněn z vraždy. Když ho přivedou k tělu oběti, ukáže se, že jde o Clervalu, který byl uškrcen. Viktor utrpí další záchvat zánětu mozgových blan. Když přijde k sobě a prokáže se, že byl v době vraždy na Orknejských, vrací se do Ženevy. Domnívá se, že ho monstrum přijde zabít o jeho svatební noci, a tak souhlasí se sňatkem s Elizabeth. Pošle ji napřed do postele a čeká, až k němu netvor přijde. A ten se skutečně dostaví – aby místo něj uškrtl jeho nevěstu.

Viktor monstrum pronásleduje do Arktidy, kde ho polomrtvého nalezne na ledové kře cestovatel Robert Walton. Viktor je přenesen na Waltonovu loď a vypoví mu svůj příběh. Plavidlo ovšem uvízne v ledu, Viktor onemocní a zemře. Walton vstoupí do jeho kajuty, ve které najde monstrum. Jeho stvořitel je mrtev, netvor přísahá, že zničí sám sebe a odchází. Walton nabírá směr k domovu. **MM**

Frankenstein (1910)

Frankenstein (1931)

Jako první monstrum na plátně ztvárnil Charles Ogle, který byl také tvůrcem této jeho podoby.

Kostým Boris Karloffa byli natolik nepohodlní, že se přidal k nově vytvořenému hereckému odborovému svazu, založenému na ochranu svých členů.

Frankensteinova nevěsta (1935)

Role Mary Shelleyové i nevěsty připadla Else Lanchesterové. Shelleyová podle herečky „měla pěkný zevněšek, ale pod ním to vělo. V nitru měla démony. (Režisér) James Whale to chtěl zdůraznit.“ Nevěsta setrvala na plátně sotva 12 minut, což jí ale nezabránilo stát se kulturní postavou.

Abbott & Costello Meet Frankenstein (1948)

Frankenstein Must Be Destroyed (1969)

Mladý Frankenstein (1974)

Frankenstein (1994)

Frankenstein (2011)

Nový život vdechli franšíze Glenn Strange, Lou Costello a Bud Abbott s pomocí Lona Chaneyho ml., který se znovu ujal své role **Vikodaka** z roku 1941.

„Kdo by mě chtěl vidět jako Hamleta?“ poznamenal Peter Cushing (na snímku se Simonem Wardem a Freddieem Jonesem). „Jen málokdo. Ale miliony lidí touží vidět mě jako Frankensteina.“

V láskyplné parodii Mela Brookse si zahráli Peter Boyle a Gene Wilder. „Můj nejoblíbenější film vždycky byl buď **Frankstein**, nebo Fred Astaire,“ prohlásil Brooks.

Příběh Mary Shelleyové znovu ožil v roce 1994 zásluhou Roberta de Nira a Kennetha Branagha. „Tento námět má shakespeareovský rozsah a velikost,“ řekl Branagh časopisu Interview.

Benedikt Cumberbatch a Jonny Lee Miller si zahráli v divadelní verzi **Franksteina** od Dannyho Boyla. **Frankstein**, řekl Cumberbatch, je „ústřední román o špatných rodičích.“

jules verne 1849

Cesta do středu Země

Ze Země na Měsíc

20 000 mil pod mořem

Okolo Měsíce

Tajuplný ostrov

Na kometě

Ocelové město

Zemí šelem

Jules Verne a H. G. Wells bývají dnes často označováni za otce zakladatele science fiction. Společně totiž ve vřavě konce 19. století vymezili její oblast zájmu. Oba muže ovšem ve skutečnosti dělil rozdíl jedné generace – nejpopovednější Vernova díla vznikla v době, kdy Wells ještě sedával ve školních lavicích.

Verne, narozený v roce 1828, patřil k hnutí francouzské imaginativní literatury, která vzkvétala v polovině 19. století. K jeho současníkům patřili Alexandre Dumas, Gustave Flaubert a Guy de Maupassant. Na rozdíl od Wellsových prorockých varování je většina Vernova díla nadějná, optimistická a vzrušující.

Vermův otec očekával, že syn půjde v jeho šlépějích a stane se právníkem. Jules ovšem dorazil do Paříže v době politických nepokojů roku 1848 a začal si vydělávat na živobytí psaním, nejprve pro divadla, posléze pro časopisy. Uplatnil tak svůj talent, který mu umožňoval na základě pečlivého vědeckého a zeměpisného bádání ve francouzské Národní knihovně bohatě a dopodrobna líčit místa, která nikdy nenavštívil.

V roce 1862 se Verne setkal s Pierrem-Julesem Hetzelem, který vydával díla Victora Huga, Émila Zoly a Honorého de Balzac. Hetzel tehdy připravoval projekt časopisu, v němž se měla pojit zábavná fikce s výchovou k vědě. Odmítl Vernovu *Paříž ve 20. století* (která se dočkala publikace až po 131 letech), ale přijal jeho *Pět neděl v balóně*, první z Vernových 54 *Podivuhodných cest*. Po dalších čtyřicet let psal Verne vždy alespoň jednu knihu ročně, kterou Hetzel (a po roce 1886 jeho synové)

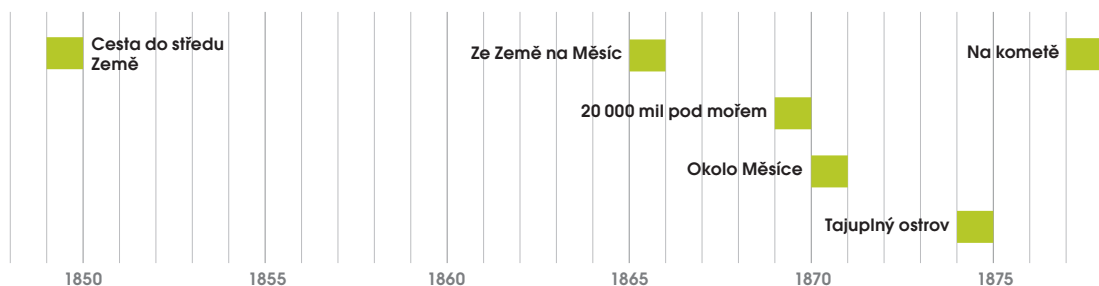
přetvořil v seriál a posléze publikoval jak ve velkolepé, tak i šestákové edici.

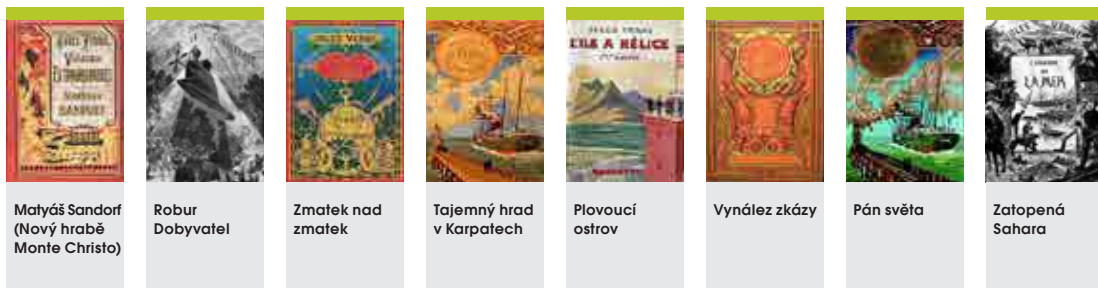
Verne obdivoval Edgara Allana Poea, jehož román *Dobrodružství Arthura Gordona Pyma* se dotýká teorie „dutozemě“. Verne se témuž tématu věnoval v *Cestě do středu Země* z roku 1864 a později sepsal i vlastní pokračování Poeova příběhu pod názvem *Ledová sfinga*.

Mezi Vernovými díly se k vědecké fikci nejjednodušeji řadí román *Ze Země na Měsíc*, který se stal velmi vlivným a jako svůj inspirační zdroj ho označili průkopníci raketové techniky včetně Konstantina Ciolkovského, Roberta Goddarda a Hermanna Obertha. Šlo o dobu krátce po skončení americké občanské války a ve Vernových představách (které byly přesné, i když o 80 let předešly svou dobu a vyplnily se až po jiné válce) měli mistři zbrojaři, jejichž schopnosti nebyly v danou chvíli potřebné, obrátit svou pozornost k vesmírnému cestování. Román vypráví o tom, jak členové Baltimorského klubu střelných zbraní navrhnu, sestrojí a odpálí masivní projektil, který vynese trojici z nich na Měsíc (což je další téma, jemuž se věnoval i Poe). Jacques Offenbach v roce 1875 příběh zpracoval do operní podoby. Kniha končí po vypuštění střely, Verne ovšem o pět let později přišel s jejím pokračováním *Okolo Měsíce*, v němž se vesmírné plavidlo bezpečně vrátí na Zem. Jen málo známé je třetí účinkování Baltimorského klubu střelných zbraní v knize *Zmatek nad zmatek*, v níž jeho členové postaví uvnitř hory Kilimandžáro dělo, které je dostatečně silné, aby dokázalo zrušit náklon zemské osy.

rok po roce

■ Kniha

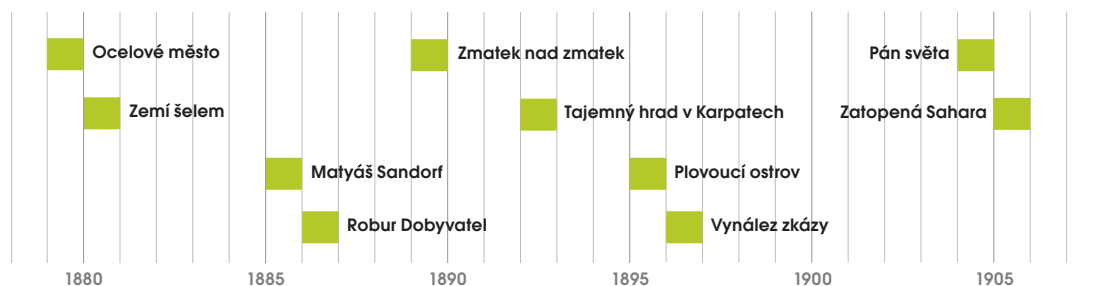
Vernova nejslavnější a nejčastěji zpracovávaná díla jsou *20 000 mil pod mořem* a *Cesta kolem světa za osmdesát dní* (ta však nepatří do žánru sci-fi). V *Tajuplném ostrově* – společném pokračování knih *20 000 mil* a *Děti kapitána Granta* (ani tento román není sci-fi) – Verne rozvinul svou metodu nakládání s tím, co je dnes považováno za science fiction, zcela stejným způsobem jako v běžném dobrodružném příběhu.

Ve Vernově nejvýstřednějším románu, *Na kometě*, vymrštit náhodný zásah komety do vesmíru odštěpek planety Země s 36 obyvateli. Pomineme-li absurdní počáteční předpoklad (který ve skutečnosti není o moc pitomější než výchozí bod seriálu *Space: 1999* od Gerryho Andersona), odvedl zde Verne svou obvyklou přepečlivou práci při propočítávání vědeckých fenoménů, ke kterým by při takové události mohlo dojít.

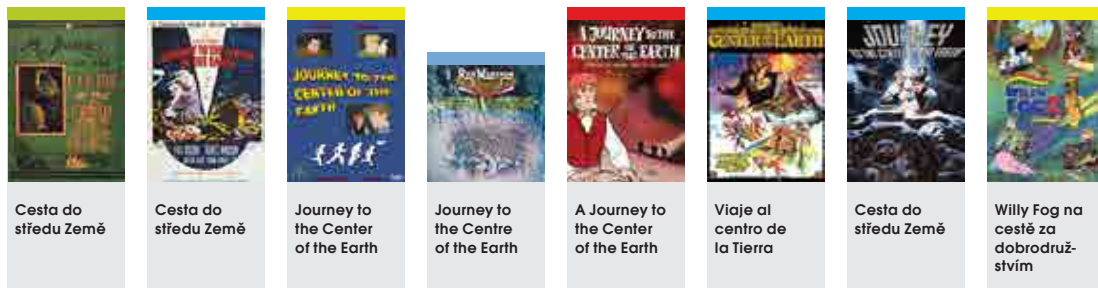
Vernovo dílo po roce 1871 ovlivnila prusko-francouzská válka, během které spisovatel sloužil ve francouzské národní gardě, a technologické pokroky ve zbrojařství, kterých si během konfliktu povšiml. Nejpatrnější je to v *Ocelovém městě*, v němž vystupuje válekytívný německý diktátor, který vystaví opevněné město a superzbraň, jež má na nepřátelské město vypustit střely naplněné plynem. Pokročilé zbrojní technologie a těžce opevněná základna se objevují také v Matyáši Sandorfovi, a to dávno předtím, než tyto věci uvedli do módy padouši z příběhů Jamese Bonda. Vědecko-fantastický námět knihy *Zemí šelem* je o poznání mírumilovnější: Román vypráví o putování napříč Indií v mobilní budově, kterou táhne mechanický slon poháněný párou.

V řadě Vernových knih se objevují balóny. *Robur Dobyvatel* je odrazem soudobých vědeckých debat, které vyvolalo dílo Otta Lilienthala, zda budou tyto dopravní prostředky časem nahrazeny letouny těžšími než vzduch. Robur, aeronautický kapitán Nemo, sestrojí masivní létající stroj poháněný vrtulemi, který předvede světu, ale domnívá se, že by neměl patřit žádnému národu. Robur se vrátil ještě v pokračování *Pán světa*. *Plovoucí ostrov* se odehrává na ohromném umělém plovoucím letovisku pro milionáře. *Vynález zkázy* pojednává o další superzbraň. *Tajemný hrad v Karpatech* vypráví o holografickém projektoru a Vernův poslední román *Zatopená Sahara* mapuje ohromný projekt civilního inženýrství, jímž bylo zaplavení saharské poušti. Vernova popularita si během jeho života udržovala stálou úroveň, dnes však jsou z jeho tvorby po roce 1880 všeobecně uznávány jen dva romány o Roburovi.

Vernova díla se dočkala publikace v řadě jazyků, ale jeho pověst v zahraničí na dlouho poškodily velmi slabé překlady do angličtiny. Další osm *Podivuhodných cest „Julese Verna“* bylo vydáno po jeho smrti, jejich autorem je však zčásti Verne a jsou proto považovány za apokryfní. Verne se nicméně dožil toho, že mohl spatřit adaptaci svého díla *Ze Země na Měsíc*, které se v rukou Georgese Mélièse stalo vůbec prvním klasickým filmem žánru sci-fi. Od té doby se jeho příběhy dočkaly nesčetných dalších převodů na filmové plátno. **MJS**

cesta do středu země 1864

Mezi dvěma nejznámějšími případy „dutozemě“ v science fiction existují významné rozdíly. Zatímco v románu Edgara Rice Burroughse *Do středu Země* (1914, česky vyšel také pod názvem *Cesta do nitra Země*) a v knihách, které na něj navazovaly, jde o dutou zemi v pravém slova smyslu, tedy o prázdnou kouli, na jejíž vnitřní straně kypí život a platí tu jakási převrácená gravitace. Jules Verne se v *Cestě do středu Země* zabývá hlubokými jeskyněmi a podzemními moři. Vědecký základ Vernova díla je vědecktější než v případech Burroughsovy série *Pellucidar*, ale příběh sám není o nic méně fantastický.

Cesta do středu Země je třetí z *Podivuhodných cest* a jde o jedno z mála Vernových děl, která byla původně vydána v knižní, a nikoliv seriálové podobě. Hlavními postavami románu jsou impulzivní historik/přírodovědec profesor Lidenbrock (jeho jméno se v různých překladech a adaptacích píše různě, v některých je i zcela odlišné) a jeho synovec Axel, plachý student, který touží po klidném životě se svou láskou.

Lidenbrockův zájem vyvolá kryptická poznámka zapsaná (fiktivním) islandským alchymistou jménem Saknussem o vstupu do nitra Země skrz kráter vyhaslého vulkánů a o cestě daleko do její hloubi. Axel a profesor v doprovodu silného a čestného lovce Hanse sestupují do podzemního světa nekonečných jeskyní.

Po řadě dobrodružství při jejich průzkumu se tři muži dostanou k rozlehlému podzemnímu oceánu, který obývají prehistorická zvířata. Postaví si vor a na druhé straně moře objeví zemi plnou obřího hmyzu a 3,6 metru vysokých opičích mužů. Při odstřelu závalu, který jim brání v další cestě, zůstanou na voru a jsou na něm vtaženi do sopečné jeskyně a poté doslova vystřeleni z kráteru na jižním cípu Itálie.

Verne v *Cestě* stále ještě hledal svůj styl. Většina kritiků se shoduje, že se v knize až příliš dlouho věnuje úvodnímu dešifrování poznámky, a obří člověku příbuzné bytosti a hmyz, pro které nebyl v tehdejší vědě žádný základ, jsou pro zpravidla velmi pečlivého autora zcela netypické. V pozdějších *Podivuhodných cestách* Verne shledával skutečný svět dostatečně pozoruhodným, aniž by bylo potřeba vymýšlet si nové živočišné druhy.

Celková soudržnost vyprávění a přímočarý popis postav však *Cestě* přinesly dlouholetou oblibu u čtenářů i u filmových tvůrců. Jakýmsi filmovým pravozorem příběhu zůstává verze Henryho Levina z roku 1959, ve které si zahráli James Mason a Pat Boone a která do příběhu zavedla často opakovaný motiv konkurenčního badatele s nekalými úmysly. Velkorozpočtový film z roku 2008 s Brendanem Fraserem v hlavní roli se stal hitem a dal vzniknout pokračování (již bez Fräsera) na motivy *Tajuplného ostrova*, který v literární podobě ve skutečnosti navazoval na *20 000 mil pod mořem*.

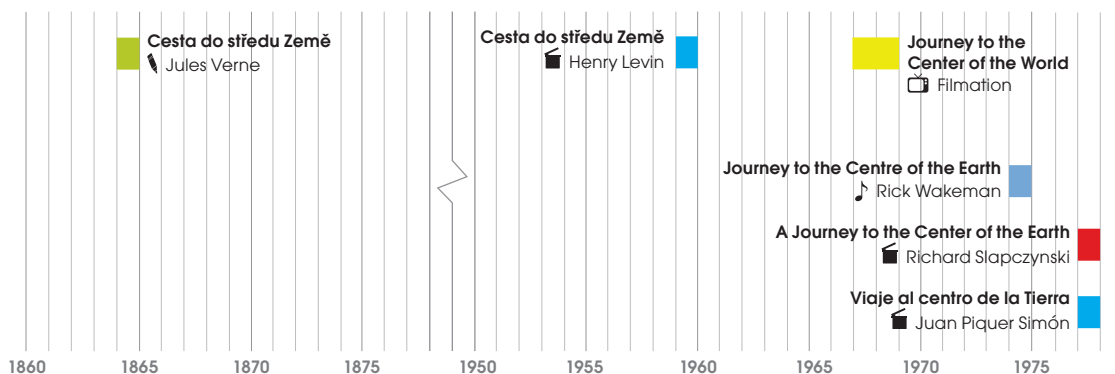
rok po roce

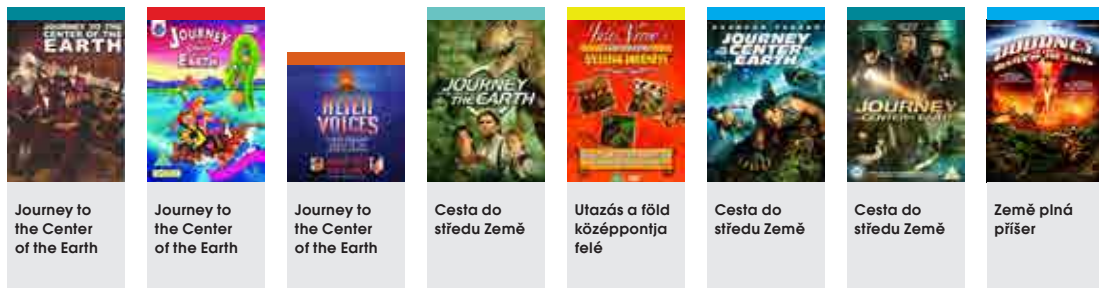
■ Kniha

■ Film

■ Animovaný televizní seriál

■ Album

V mezidobí mezi nimi vznikla v režii Juana Piquera Simóna kuriozní španělská verze příběhu *Viaje al centro de la Tierra* (známá také pod anglickými názvy *Jules Verne's The Fabulous Journey to the Center of the Earth* a *Where Time Began*), v níž si profesora Otta Lindenbrocka zahrál Kenneth More. Tento poměrně nezajímavý film z roku 1976 se vcelku věrně drží předlohy, přestože jeho reklamní kampaň slibovala mnohé – včetně obří gorily okopírované bezostyšně podle remaku *King Konga*, který v onom roce uvedl režisér John Guillermin – ale nic z toho nakonec nespĺnila. Simón režíroval také *Tajemství ostrova příšer* (1981), volnou adaptaci Vernova monster prostého románu o trosečnících *Škola robinsonů* z roku 1982.

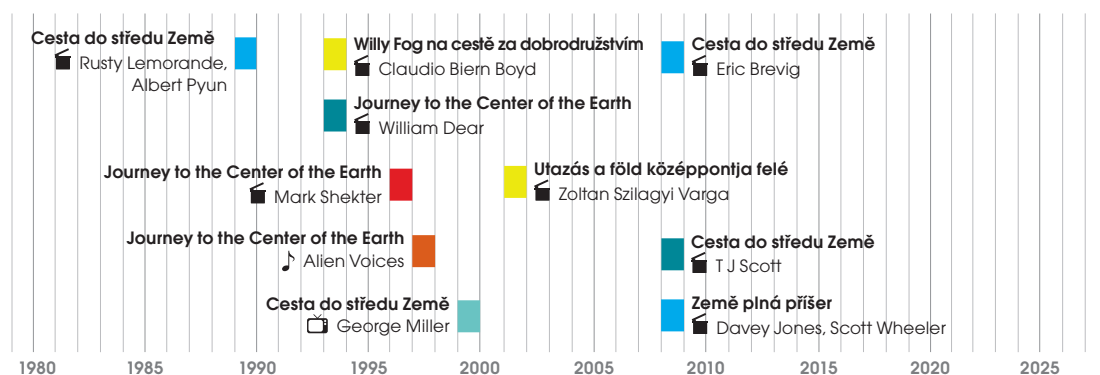
Narážka na Verna se objevila i ve snímku plodného amerického režiséra béčkových filmů Alberta Pyuna z roku 1988 *Alien from L.A.*, ve kterém servírka jménem Wanda Saknussemová (hrála ji supermodelka Kathy Irelandová) v podzemí hledá svého otce, cestovatele Arnolda, a náhodou narazí na podzemní město Atlantidu. Pyun se následně pustil do vlastní verze *Cesty*, která částečně navazuje na zmíněný snímek a částečně se zakládá na osmi minutách nedokončené adaptace Vernova románu, které v roce 1986 natočil Rusty Lemorande. Výsledná splácanina několika neslučitelných stylů se nikomu nelíbila a stala se kasovním propadákem.

V televizi tvořily příběhy *Cesta do středu Země* a *20 000 mil pod mořem* pod souhrnným názvem *Willy Fog na cestě za dobrodružstvím* dvě poloviny druhé série španělského kresleného seriálu o *Willy Fogovi* – první byla založena na *Cestě kolem světa za 80 dní*. Kreslený cyklus *Cesta do středu Země* z roku 1967 tvořilo 17 půlhodinových epizod, do kterých byly začleněny prvky z filmu z roku 1959. Televizní film z roku 1993 i minisérie z roku 1999 se v obou případech silně odchýlily od původního Vernova příběhu, ze kterého zůstalo jen málo kromě jména a dobrodružství pod zemí.

Rockový hudebník Rick Wakeman nahrál v roce 1974 živé konceptuální album *Journey to the Centre of the Earth*, které namluvil David Hammings a které vyšplhalo na vrchol britských žebříčků a dalo vzniknout opožděnému pokračování *Return to the Centre of the Earth* (1999), jemuž tentokrát propůjčil svůj hlas Patrick Stewart. V roce 2012 bylo album nahráno znovu a během svého turné v roce 2014 Wakeman hrál materiál z obou desek – jednak na oslavu 40. výročí vydání původní nahrávky, jednak i 150 let od publikace Vernova románu.

Jistá rozhlasová divadelní skupina přišla v roce 1997 s dramatisací *Cesty*. Pravděpodobně nejvěrnější adaptací Vernova díla je francouzsko-belgický animovaný film z roku 2001. Není ale ani zdaleka tak zábavný jako kanadská kreslená verze z roku 1996, která k původní sestavě přidává ještě mluvící morče. **MJS**

■ Animovaný televizní film ■ Televizní film ■ Audio ■ Televizní seriál

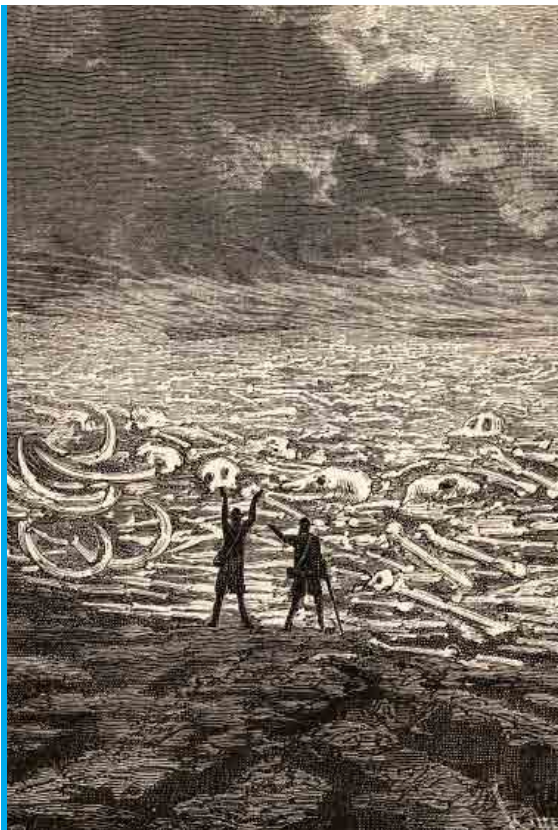
Cesta do středu Země
(1849)

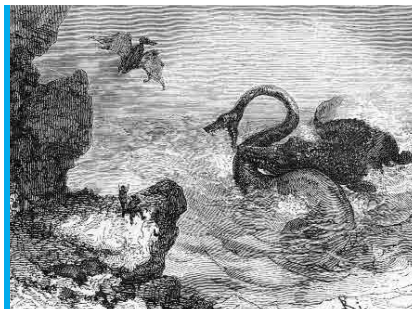
Cesta do středu Země
(1969)

Cesta do středu Země
(2008)

Ilustrace z jednoho z prvních vydání Vernovy *Cesty do středu Země*.

Jiná raná tiskěná verze Vernova díla zachytila nástrahy oceánu...

... a úlevu cestovatelů, že jimí prošli bez úhony.

Ve filmovém zpracování *Cesty do středu Země* z roku 1959 si roli studenta Aleca McEwana zahrál popový zpěvák Pat Boone.

Scéna z *Cestly do středů Země* (2008), kterou natočil Eric Brevig.

Podoba voru v *Cestě do středů Země* byla zjevně ovlivněna vzhledem Kon-Tiki, na kterém v roce 1947 Thor Heyerdahl překonal Pacifik.

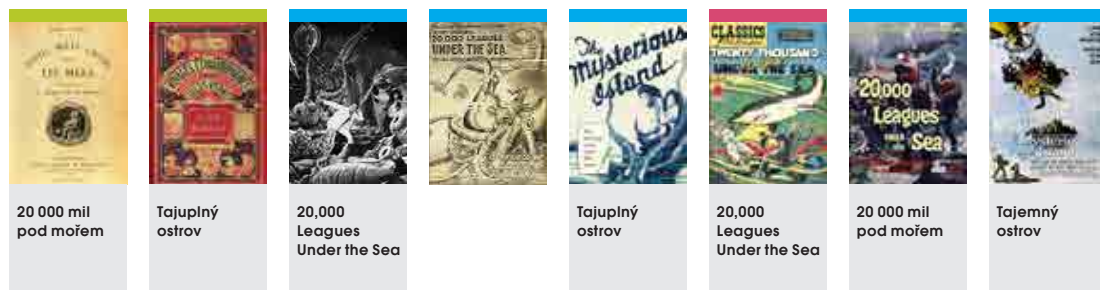

Hvězdy *Cestly do středů Země*: (zleva) Josh Hutcherson, Brendan Fraser a Anita Briemová.

Profesor Trevor Anderson (Brendan Fraser) se v *Cestě do středů Země* pokouší překonat v běhu tyranosaura.

20 000 mil pod mořem 1870

První ponorky vznikly v 17. století, ale teprve v době americké občanské války v 60. letech 19. století byly vyvinuty podvodní koráby, které byly skutečně využitelné v praxi. Právě jimi se Jules Verne inspiroval při tvorbě svého nejslavnějšího díla z oblasti science fiction. Román *20 000 mil pod mořem* vyšel v roce 1870 jako šestý příběh z cyklu *Podivuhodných cest*, dosáhl mimořádného úspěchu a dal vzniknout řadě filmových i televizních zpracování.

Osazenstvo příběhu tvoří nepočetné, typicky verneovské postavy: vzdělaný muž z vyšší vrstvy, mořský biolog profesor Arronax, jeho věrný sluha Conseil a počestný a silný muž z lidu, harpunář Ned Land. Trojice se připojí k expedici, která se vydá na lov mořské nestvůry napadající lodi, z níž se vyklube nesmírně technologicky pokročilá ponorka.

Nautilus (pojmenovaný po ponorce, která byla postavena v roce 1800 ve Francii) je vynálezem tajemného kapitána Nemá (latinsky „nikdo“), který se po smrti své rodiny obrátil zády k lidstvu a brázdí oceán, přičemž se věnuje jednak vědeckému výzkumu, jednak osobní mstě v podobě útoků na lodi. Nemo všechny tři muže zachrání, jedná s nimi s veškerou slušností, ale řekne jim, že nikdy nesmějí opustit *Nautilus*, protože by ho zradili. Po sérii podvodních dobrodružství zajatci během útoku na válečnou loď uprchnou.

Verne v příběhu propojil podrobné popisy exotických lokalit a podmořského života (sepsané na základě vlastního

bádání ve francouzské Národní knihovně) a vlastní nápadité výtvořil z nich vědeckou pohádku. Zlatým hřebem knihy (a většiny jejích adaptací) je bitva s obří chobotnicí, bájným stvořením, jehož existenci věda poprvé řádně zdokumentovala v roce 1853. V jádru románu se ovšem nachází samotný Nemo, který patří mezi Verneovy výtvořky k nejvíce strhujícím, okouzlujícím a morálně nejsložitějším.

Podle Vernova původního záměru byl Nemo polského původu, ale v pokračování příběhu v *Tajuplném ostrově* z roku 1874 se ukáže, že jde o indického prince, který uprchl ze své domoviny po neúspěšném povstání z roku 1857. Děj *Tajuplného ostrova* je zasazen do doby 16 let po událostech z *20 000 mil*, ale zároveň (což neodpovídá) ke konci občanské války. Vypráví příběh pětice vězňů, kteří uprchnou z konfederálního vězení v balónu a přistanou na vzdáleném atolu v Pacifiku, kde se setkají s jednou z hlavních postav dalšího Vernova románu *Děti kapitána Granta*. Na ostrově působí jakási tajemná síla, která malé kolonii poskytne zbraně, nástroje a další pomoc a z níž se nakonec vyklube kapitán Nemo. Ostrov mu sloužil jako tajná základna, ale nyní je celá jeho posádka mrtva a on žije sám na palubě *Nautilus*. Ke konci knihy Nemo umírá, sopka ve středu ostrova vybuchuje a trosečníci jsou zachráněni v poslední chvíli.

Potenciálu obou knih se záhy povšimli filmaři. Oba romány posloužily jako základ pro ambiciózní němý

rok po roce

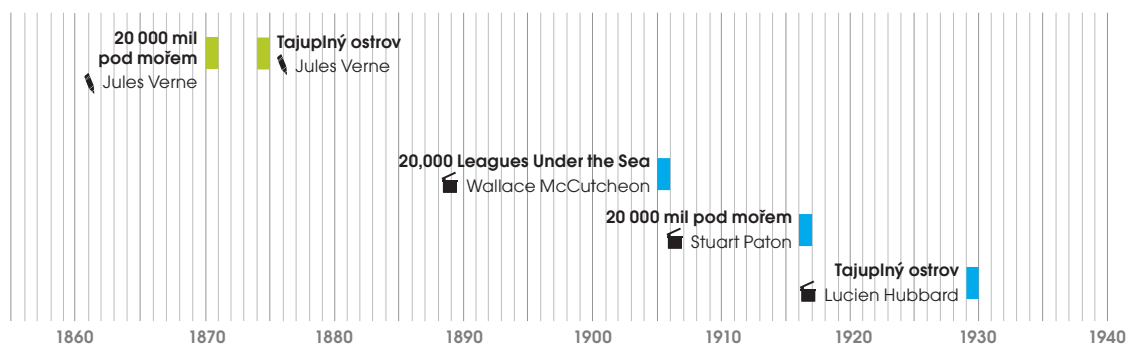
■ Kniha

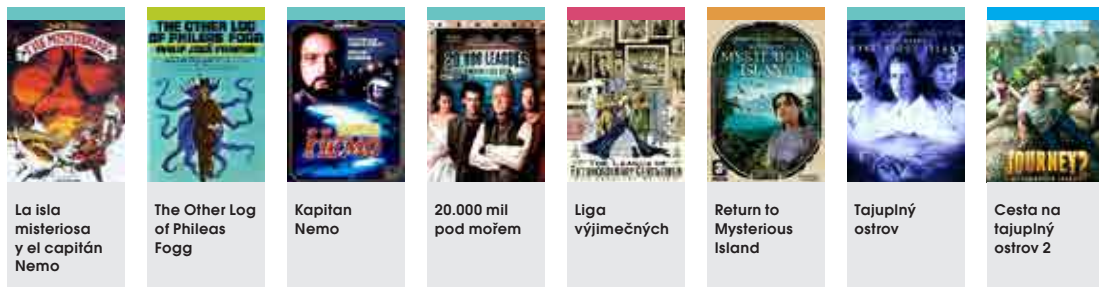
■ Film

■ Komiks

■ TV seriál

■ Počítačová hra

celovečerní film z roku 1916. Nejslavnější z dlouhé řady verzí *20 000 mil* ovšem zůstává hraný film z Disneyovy produkce, který vznikl v roce 1954 (krátce po vypršení autorských práv předlohy), se svou již kultovní podobou ponorky *Nautilus*, silnými hereckými výkony – včetně Jamese Masona jakožto ukázkového, byť zcela neindického Nema – a strhující bitvou s chobotnicí, při níž byly použity velmi složité zvláštní efekty.

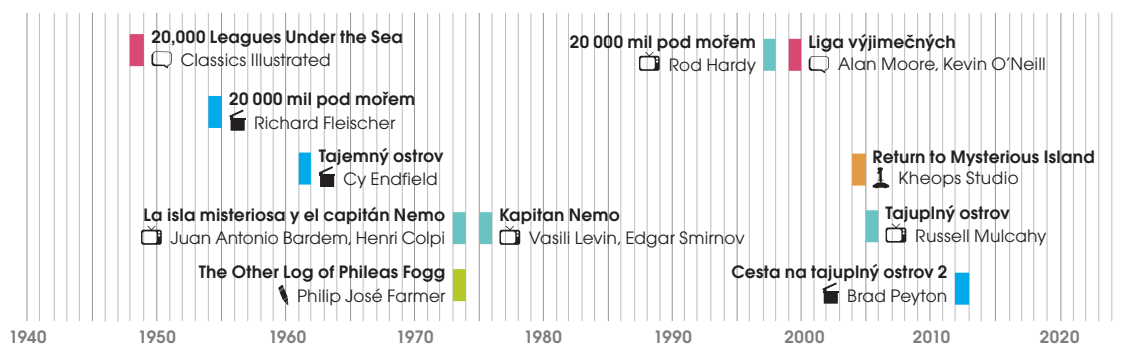
Nema si v průběhu času zahráli tak proslulí herci jako Patrick Stewart, Michael Caine, Omar Sharif, José Ferrer a Herbert Lom. Vzniklo několik animovaných verzí obou příběhů a ke konci 90. let 20. století celá vlna velkorozpočtových adaptací *20 000 mil*, z nichž ta patrně nejslavnější – velkolepý příběh ve steampunkovém duchu a v režii Christopa Ganse, který měl předcházet ději románu – bohužel nikdy nespatřila světlo světa. Také *Tajupnému ostrovu* se dostalo řady zpracování. Jeho nejslavnější verzi představuje film z roku 1961, který využívá efektů stop-motion animace z dílny Raye Harryhausena.

Vzhledem k tomu, že obě knihy – jako ostatně většina „verneovek“ – stojí více na jednotlivých příhodách než na celkovém charakteru, filmovým tvůrcům nečinilo prakticky žádné obtíže kombinovat je s dalšími díly. Ruská minisérie *Kapitan Nemo* (1975) propojuje *20 000 mil* s rovněž Vernovou knihou *Zemí šelem*, která pojednává o putování Indií za pomoci mechanického slona poháněného párou. *Cesta na tajupný ostrov 2* (2012) pak

není pouze adaptací *Tajupného ostrova* a pokračováním *Cesty do středu Země*, ale její vyprávění obsahuje také prvky z *Ostrova pokladů* od Roberta Louise Stevensona a z *Gulliverových cest* Jonathana Swifta. V průběhu času se také ukázalo, že postava Nema je dostatečně životaschopná, aby přežila transfer do původních příběhů několika dalších autorů.

Román Phillipa Josého Farmera *The Other Log of Phileas Fogg* (1973) spojuje Vernovu *Cestu kolem světa za osmdesát dní s 20 000 mil* a s *Tajupným ostrovem* a nesrovnalosti mezi dvěma posledně jmenovanými překonává tak, že do kotle přihazuje ještě Sherlocka Holmese a Moriartyho, oba z dílny Arthura Conana Doylea. Podobnou fiktivní směs potom zavádá do extrému série komiksových knih Alana Moora *Liga výjimečných* (počínaje rokem 1999), v níž Nemo vystupuje po boku dalších postav viktoriánské fikce, včetně Neviditelného muže z pera H. G. Wellse, Stevensonova Dr. Jekylla a Allana Quartermaina, kterého stvořil H. Rider Haggard. Všichni společně pak tvoří jakýsi steampunkový superhrdinský tým. Obrazovou podobu příběhu vtiskl Kevin O'Neill, který Nema správně zobrazil jako indického prince – v kritiky rozcupované filmové adaptaci z roku 2003 ho ztvárnil Naseeruddin Shah.

A těm, kdo touží po výletu na *Nautilu*, nabízejí disneyovské zábavní parky v kalifornském Anaheimu, v Orlando na Floridě, v Paříži a v japonském Tokiu projíždka na základě filmu z roku 1954. **MJS**

20 000 mil pod mořem (1870)

Tajuplný ostrov (1929)

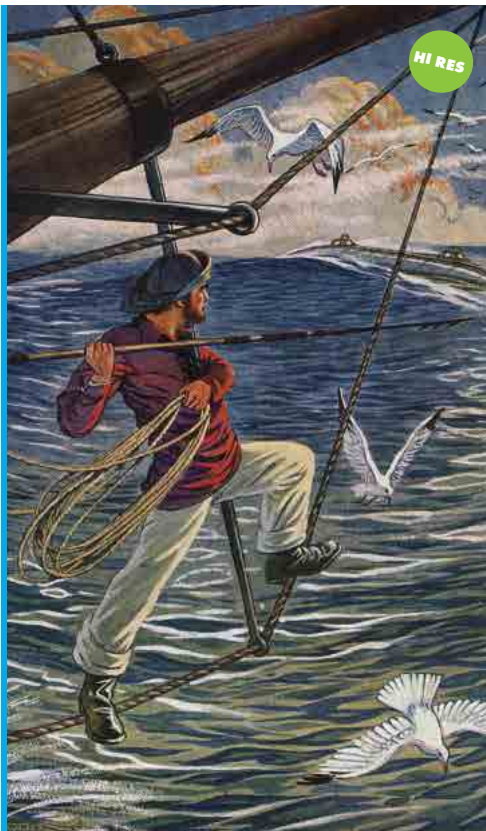
20 000 mil pod mořem (1954)

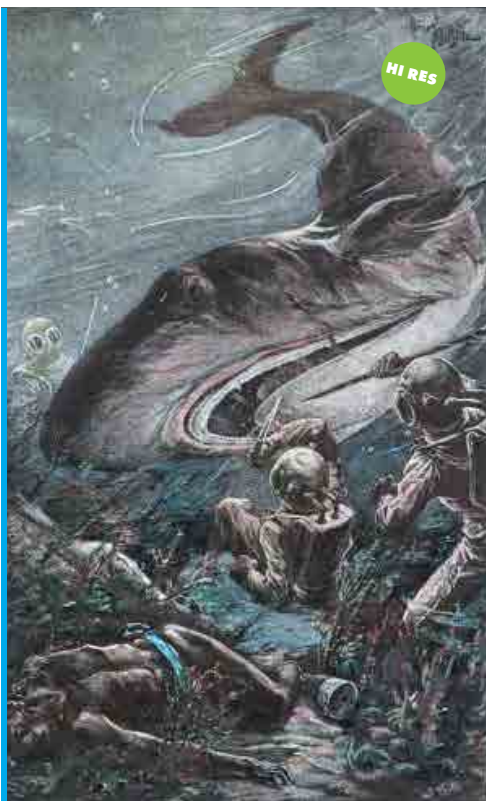
Tajemný ostrov (1961)

Cesta na tajuplný ostrov 2 (2012)

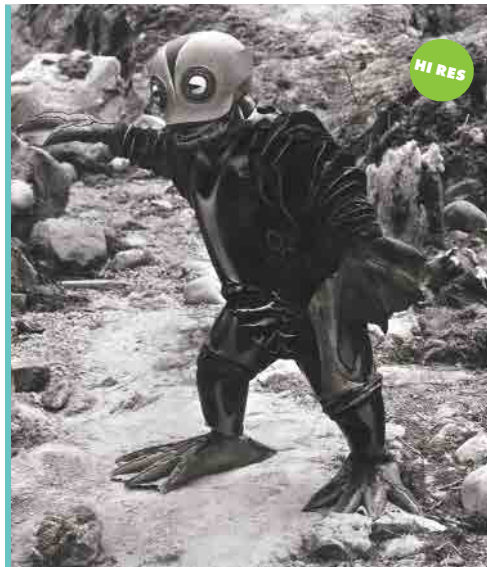
Kanadský mistr harpunář Ned Land, jeden z cestovatelů z **20 000 mil pod mořem**.

Žralok útočící na potápěče na barevné ilustraci z jednoho z prvních vydání **20 000 mil pod mořem**.

Boj s impozantní obří chobotnicí.

Od doby **Tajuplného ostrova** (1929) v režii Luciena Hubbarda filmové nestvůry nabývaly na důsупlnosti...

... ale tehdejší filmoví roboti obstojí v moderním zkoumání o poznání lépe.

James Mason (vlevo) si zahrál kapitána Nema v *20 000 mílech pod mořem* (1954) v režii Richarda Fleischera.

Mason versus chobotnice ve Fleischеровě filmu.

Trosečníci v *Tajném ostrově* (1961) se vypořádali s ptákem.

Útočící langusta v *Tajném ostrově* (1961).

Cesta na tajupný ostrov 2 (2012) odlehčuje nebezpečí a napětí humorem.

kurd lasswitz 1871

Kurd Laßwitz (do češtiny se jeho jméno zpravidla přepisuje Lasswitz), který proslul jako „otec německé science fiction“, byl fyzik a matematik, na jehož literární dílo měli vliv především vědci Wernher von Braun a Walter Hohman, ale také – prostřednictvím textů Huga Gernsbacka – americká sci-fi obecně. Podle slov E. F. Bleilera v knize *Science in Fiction: The Early Years*: „Gernsback prosakoval Lasswitzovými knihami a jeho teoretický postoj liberalismu zakotveného v technologii a řada jeho drobných vědeckých vrtochů se podobá myšlenkám v Lasswitzových dílech.“

Lasswitzův první vědecko-fantastický příběh se jmenoval „Bis zum Nullpunkt des Seins“. Šlo o vyobrazení života na Zemi v roce 2371. Jak bylo typické i pro jeho pozdější knihy, šlo o fikci založenou na analogiích. „Řadu souvislostí ohledně budoucnosti lze načerpat z historického vývoje civilizace a ze současného stavu vědy. A analogie se fantazii sama nabízí jako vhodný spojenec,“ napsal v roce 1878 v předmluvě ke své knize *Bilder aus der Zukunft*, v níž vyšla kromě *Nullpunkt* ještě další podobná povídka.

Lasswitzovým nejslavnějším dílem je *Na Zemi a na Marsu* (v jiném českém vydání *Na dvou planetách*). Kniha vyšla v roce 1897, kdy ještě nebylo dosaženo severního pólu, a vypráví o tom, jak na něm byla objevena marfánská základna.

Lasswitzův Mars se pevně přidržuje představy Percivala Lowella o planetě křížem krážem protkané kanály. (Toto přesvědčení, které ze svých pozorování mylně vyvodil astronom z 19. století Giovanni Schiaparelli, silně přispělo k posedlosti rané science fiction rudou planetou.) Marfané, kteří jsou kromě velkých, citově expresivních očí fyzicky podobní lidem, přicházejí na Zemi při hledání vody, které se na jejich planetě začíná nedostávat. Bojují s pozemšťany o vytvoření protektorátu, ale mezi oběma světy se podaří nastolit rovnováhu a lidstvo vyhlíží vpřed k utopické budoucnosti.

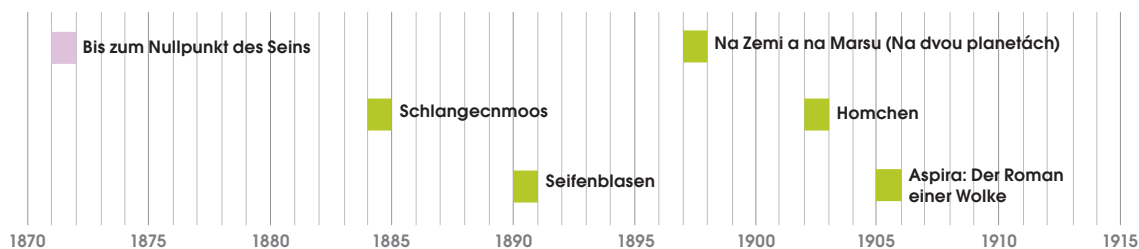
Lasswitzovo dílo je prochnuto soudobým vědeckým výzkumem dokonce ještě silněji než knihy Julese Verne a Lasswitz sám patří k prvním zastáncům tzv. hard sci-fi, která klade velký důraz na vědeckou přesnost a správnost. Jeho vesmírné lodí jsou poháněny „kouzelnou technologií“ antigravitace, ale podrobnosti o cestování mezi Zemí a Marsem, včetně nezbytných úprav směru a správných trajektorií, odpovídají. Jeho literární schopnosti ovšem nejsou natolik rozvinuté jako jeho znalost fyziky.

Lasswitz vystudoval univerzity ve Wroclavi a v Berlíně a svůj profesní život strávil učením filozofie na gymnáziu Ernestinum ve městě Gotha. Psal rovněž experimentální pohádky. V roce 1971 vyšla anglicky zkrácená verze knihy *Na Zemi a na Marsu*, v úplnosti ale nikdy vydána nebyla a Lasswitz zůstává mimo své rodné Německo prakticky neznámou veličinou. **GH**

rok po roce

■ Povídka

■ Kniha

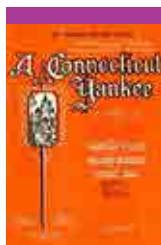
yankee z connecticutu na dvoře krále artuše 1889

Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše

A Connecticut Yankee in King Arthur's Court

A Connecticut Yankee

A Connecticut Yankee in King Arthur's Court

Bugs Bunny in King Arthur's Court

Rylířem na hradě Camelot

Po desetiletích, kdy ohromoval svět jako satirik, romanopisec a veřejný řečník – během své dlouhé kariéry stvořil *Dobrodružství Toma Sawyera*, *Prince a chudáse* a *Dobrodružství Huckleberryho Finna* – vynalezl 54letý Samuel Langhorne Clemens, známější milionům čtenářů pod jménem Mark Twain, celý nový podžánr science fiction. Alternativní historie a příběhy o cestování v čase se samozřejmě objevovaly už před začátkem 90. let 19. století, ale pokud jde o vlivnost, je příběh inspektora z továrny na stříelné zbraně, který upadne do bezvědomí a probudí se v Anglii v šestém století, nazvaný *Yankee z Connecticutu na dvoře krále Artuše*, významnější než kterýkoliv z jeho předchůdců.

Právě vliv *Yankeeho z Connecticutu* je to, co je na příběhu nejpozoruhodnější. Román má podobu bujaré satirické burlesky, která oplývá jen minimálním dějem nebo uceleností atmosféry. Hank Morgan, který je přenesen 1300 let do minulosti, použije své (velmi příhodné) technické schopnosti a přesnou znalost zatmění Slunce v historii, aby přesvědčil krále Artuše, že je mocným mágem, vedle jehož talentu je dvorní kouzelník Merlin pouhý zabař. Hank dostane plnou vládu nad královstvím a začne do něj zavádět průmysl a demokracii ve snaze napravit vše, co se mu na minulosti nelíbí. Spřátelí se s Artušem a snadno předčí Merlina, ale nepřekonatelnou překážkou se ukáže být zpátečnická katolická církev. Román vrcholí vzpourou apokalyptických rozměrů, během které Hank vyhladí tisíce šlechticů elektrickými šoky a utopením. Falešný kouzelník

Merlin nakonec nevysvětlitelně uvede do chodu svou magii a uvrhne Hanka do hlubokého spánku, ze kterého se probudí teprve zpět v přítomnosti.

Twaina až tak moc nezajímá samo cestování časem jako spíš důsledky střetu současnosti s minulostí. Jeho vliv na příběhy o cestování časem, jako jsou *Terminátor*, „Všechny tvé stíny“ Roberta A. Heinleina a *Jatka č. 5* Kurta Vonneguta, je tedy minimální. Skutečný odkaz knihy se projevuje v románu L. Sprague de Campa *Lest Darkness Fall* a ve dvou knižních sériích – *Island in the Sea of Time* S. M. Stirlinga a *1632* Erica Flinty – ve kterých je cesta do minulosti jen prostředkem, který vypravěči umožňuje zavést řeč na jiné téma. V *Yankeeovi z Connecticutu* je tímto jiným tématem americký liberální imperialismus. Hank Morgan je první z dlouhé řady cestovatelů v čase, kteří změni svět, i když v jeho případě experiment s demokracií končí katastrofou.

Yankee z Connecticutu se dočkal řady zpracování, včetně divadelního muzikálu, kreslené verze s Bugsem Bunnym a jedné epizody ze seriálu *Transformers*. Za mnohé mu vědčí pokračování *Smrtelného zla* Sama Raimiho uvedené v Česku pod názvem *Armáda temnot*, stejně jako *Doctor Who* z Hartellovy doby, film *Skvělé dobrodružství Billa a Teda* a hrdina knih Lea Frankowského Conrad Stargard. Svého vlastního yankee stvořila prakticky každá další generace, počínaje Bingem Crosbym v roce 1949 po Whoopi Goldbergovou v roce 1998. **TH**

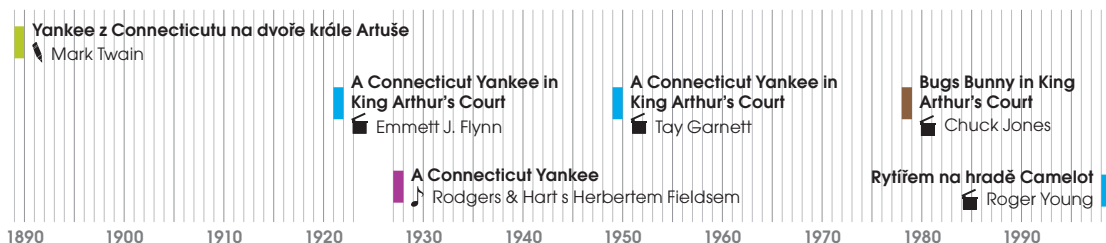
rok po roce

■ Kniha

■ Film

■ Muzikál

■ Animovaný krátký film

h. g. wells 1895

Herbert George Wells je obecně uznáván za jednoho z otců science fiction. Během svého života (1866–1946) vydal více než 50 románů, jeho reputace v oblasti sci-fi literatury se však zakládá zejména na úspěchu jeho raných děl.

Wells se narodil v roce 1866 v anglickém Kentu a poměry jeho rodiny byly skromné: otec byl drobný kramář, který si přivydělával jako profesionální hráč kriketu, matka byla domácí posluhovačka. Jeho vzdělání bylo poněkud živelné – tři roky pracoval jako učedník v obchodě s látkami, krátce také v prodejně drogistického zboží a jako pomocný učitel ve dvou školách, ale nakonec se mu podařilo získat stipendium na Normal School of Science (pozdější Royal College of Science).

První manželství mu vydrželo pouhé čtyři roky a všechna jeho slavná díla vznikla po jeho druhém sňatku. Jeho druhá žena Jane s ním ovšem neměla jednoduchý život – Wells věřil ve volnou lásku a prožil řadu románek, z nichž vzešli dva nelegitimní potomci.

Wellsův první velký román *Stroj času* vyšel krátce před jeho 30. narozeninami a okamžitě se stal hitem. Stejně jako v jeho ostatních dílech se v něm projevuje vliv jeho zkušeností z dětství, sympatie k socialismu a jeho vzdělání. *Cestovatel časem* (jehož jméno se čtenář nedozví) v něm skočí vpřed do roku 802 701, kde spatří, k čemu vede rozdělená společnost. Majetnější vrstvy se vyvinuly v bezstarostné a okouzující elity, pracující třída v drsné

morloky. Po několika dalších skocích v čase do časů umírání planety Země se *Cestovatel* vrací zpět do své vlastní doby. V následujících třech letech Wells napsal několik dalších významných děl: v roce 1896 vyšel *Ostrov Dr. Moreaua*, v roce 1897 následoval *Neviditelný* a o další rok později *Válka světů*.

Zmíněné knihy neoddiskutovatelně patří k science fiction a myšlenky cestování v čase a mimozemské invaze nepřestávají inspirovat autory sci-fi ani dnes. Wells ovšem na rozdíl od Julese Verna kladl větší důraz na zkoumání morálky ve vědě a společnosti než na to, čeho by věda skutečně mohla dosáhnout. Jak sám říkal: „Život, to jsou dvě věci. Život je morálka, život je dobrodružství... Morálka vám říká, co je správné, a dobrodružství vás posouvá dál.“

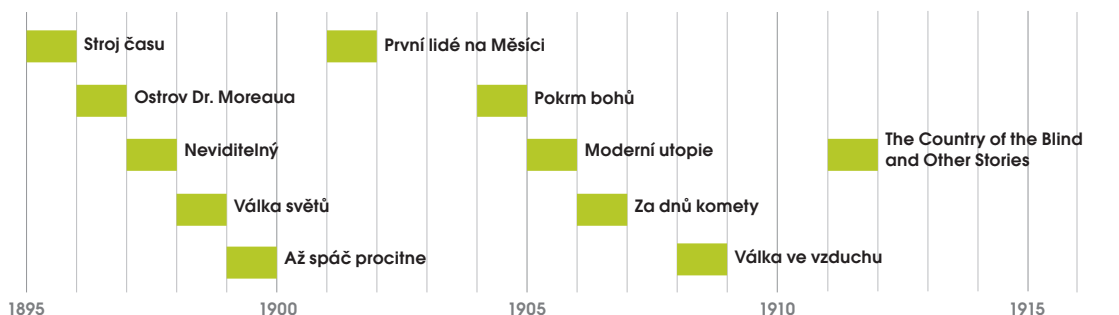
Wellsovy romány z počátku 20. století byly realističtější než jeho vědecko-fantastická díla z 90. let 19. století. V pozdějších spisech se stále častěji věnoval politickým myšlenkám – například hlavní postavy knih *Kípps* a *Pan Polly* v obou případech zápasí s tím, jaké je jejich místo ve společnosti, což Wellsovi poskytlo příležitost k opětnému přezkoumání zkušeností z vlastního mládí a ke kritice britského třídního systému. *Ann Veronica* je kniha věnovaná právu ženy volit si partnera a životní styl.

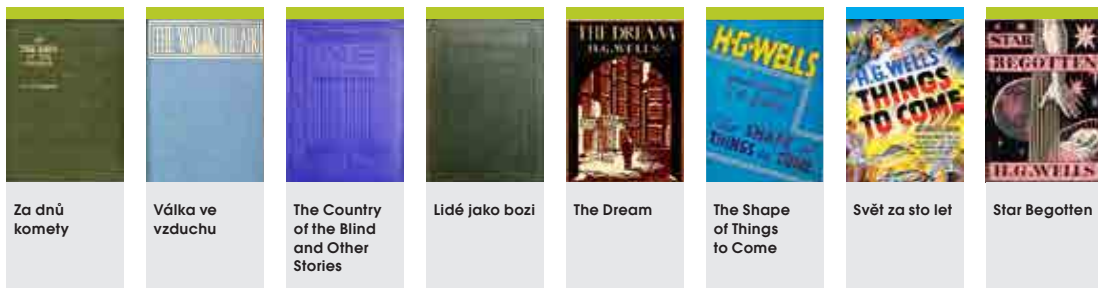
Některé motivy se nicméně prolínají celým jeho dílem. Tím, který se vrací nejčastěji, je představa, že pro rozvoj člověka je klíčovou věcí úsilí. Poprvé je to formulováno ve

rok po roce

■ Kniha

■ Film

Stroj času, kde se říká: „Měli bychom se snažit vítat změny a výzvy, protože právě ony nám pomáhají růst. Bez nich slábneme.“ Toto přesvědčení zůstává i v jeho posledních dílech stejně silné jako kdykoliv předtím.

Wells kromě románů publikoval i několik svazků literatury faktu. V některých z nich nastínil, co by podle jeho názoru mohla přinést budoucnost. Velkého úspěchu se po vydání v roce 1901 dočkala kniha *Anticipations*. K poměrně přesným předpovědím, které obsahovala, patří suburbanizace a sjednocená Evropa. Třísvazkové dílo *The Outline of History* popisovalo minulost a nabízelo i určité výhledy do budoucnosti – včetně dalšího globálního konfliktu, což vzbudilo méně než dva roky po skončení první světové války velkou kontroverzi.

Pouhé psaní o politice ovšem Wellsovi nestačilo, a tak se do ní začal aktivně zapojovat. Byl přesvědčeným zastáncem myšlenky globálního státu. Mezi lety 1903 a 1908 patřil k levicové Fabiánské společnosti, ze které odešel, když se mu nepodařilo přeměnit ji z intelektuální žvanírny ve větší a aktivnější politickou nátlakovou skupinu. V roce 1920 se v Sovětském svazu setkal s Leninem a s Trockým, ale to, co v nedávno založeném komunistickém státě viděl, ho připravilo o iluze. V letech 1922 a 1923 neúspěšně kandidoval ve všeobecných volbách do parlamentu za Labouristickou stranu.

Wellsovo dílo, zejména jeho zásadní romány z prvního období jeho tvorby, zanechaly hlubokou stopu ve filmu, televizi i rozhlasu. V roce 1936 vytvořil pro filmového producenta Alexandra Kordu vlastní adaptaci knihy *The Shape of Things to Come*, ale trvalé místo v panteonu sci-fi mu vynesly filmy, které podle jeho románů natočili jiní.

Georges Méliès prohlašoval za inspirační zdroj své *Cesty na měsíc* (1902) Julesse Verne, ale řada prvků ve snímku je zjevně převzata z Wellsova příběhu *Prvních lidí na Měsíci*. *Neviditelný*, jehož se jako první ujala jistá italská filmová společnost v roce 1916, se stal základní součástí zlatého fondu filmů o netvorech. James Whale vytvořil v roce 1933 filmovou verzi příběhu v produkci Universalu a ve 40. letech následovalo několik pokračování. Vícekrát byl zfilmován rovněž *Ostrov Dr. Moreaua*.

Nejširšího spektra adaptací se nicméně z Wellsových knih dočkala *Válka světů*. Za zmínku stojí zejména americká rozhlasová hra Orsona Wellese z roku 1938 pro pořad Mercury Theatre on the Air.

Součástí populární kultury se od té doby stal i sám Wells, který se objevil jako jedna z postav v televizních seriálech, jako je *Doctor Who* (v epizodě „Timelash“ z roku 1985) a *Skladiště 13* (ve kterém je H. G. Wells žena), stejně jako v řadě dalších filmů, knih a komiksů. **MM**

Abbott and Costello Meet the Invisible Man (1951)

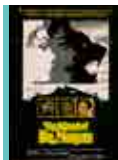
Válka světů (1953)

Stroj času (1960)

První muži na Měsíci (1964)

Ostrov doktora Moreaua (1977)

Muž bez stínu (2000)

Stroj času (2002)

Válka světů (2005)

Neviditelný muž (Arthur Franz) pomůže Budu Abbottovi přesunout tělo bezvědomého Lou Costelloa ve filmu **Abbott and Costello Meet the Invisible Man**. V této verzi příběhu je neviditelným mužem Tommy Nelson, boxer, který byl falešně obviněn z vraždy svého manažera.

Nezapomenutelné létající stroje se siluetou rejnoka, které použili útočníci z Marsu ve **Více světů** Byrona Haskina.

Edward Judd v **Prvních mužích na Měsíci** Nathana H. Jurana, které pro filmové plátno upravil Nigel („Quatermass“) Kneale.

Yvette Mimieuxová a Wah Chang ve **Stroji času** (1960) George Pala. Chang měl ve snímku na starost také zvláštní efekty.

Zroskotaný námořník Michael York ve filmu Dona Taylora **Ostrov Doktora Moreaua** zachraňuje před šíleným vědcem Barbaru Carrerovou.

Kevin Bacon v titulní roli **Muže bez stínu** (2000), hororového sci-fi filmu Paula Verhoevena, jehož volnou předlohou byl **Neviditelný** H. G. Wellse. Kritici sice pro snímek neměli vidných slov, přesto se mu podařilo vydělat 190 milionů dolarů, tedy dvakrát víc, než kolik činily náklady na něj.

Stroj času (2002) režíroval pravnik H. G. Wellse Simon Wells.

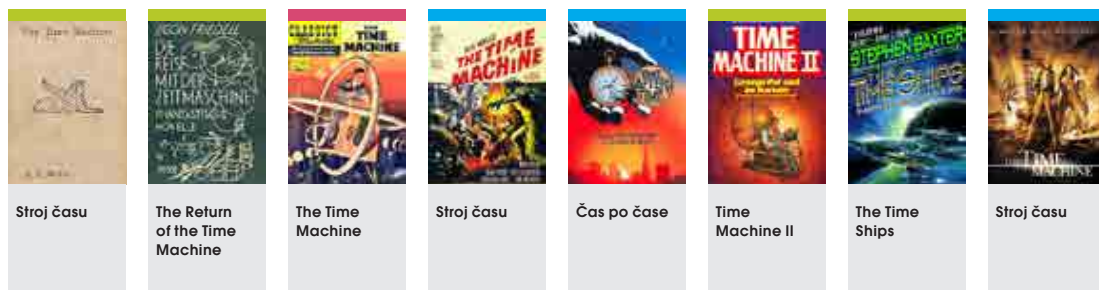
Strašidelně vypadající morlok ze **Stroje času** z roku 2002.

Tom Cruise jako Ray Ferrier ve **Válcích světa** (2005) Stevena Spielberga. Pro dvojici představoval tento film již druhou spolupráci v žánru sci-fi po snímku **Minority Report** z roku 2002.

stroj času 1895

V nejlivnějším příběhu o cestování časem vůbec se jistému muži ve viktoriánském Londýně podaří sestrojít stroj, který může uživatele zanést do jakéhokoliv bodu v minulosti či budoucnosti. Hned na začátku *Stroje času* vysvětluje bezejmenný Cestovatel časem svým přátelům, proč chce cestovat do budoucnosti. Ptají se ho, proč neposlal svůj miniaturní stroj do minulosti, a on odpovídá: „Pokud by byl cestoval do minulosti, byli bychom ho viděli, když jsme vstoupili do této místnosti a když jsme tu byli minulý čtvrtek a čtvrtek předtím a tak dále!”

Právě tato nekompromisní logika a jednoduchost skvěle charakterizují Wellse coby vypravěče. V jediném dialogu uvede a vysvětlí časový paradox a zároveň poskytne hlavní postavě důvod, proč hledět do budoucnosti, čímž příběh dostává spád.

Wells – stejně jako jeho Cestovatel – myslí přímočaře. Zajímala ho především společnost a podoba věcí příštích. Napřič celým svým dílem se zasazuje za lepší a spravedlivější svět, což je ve *Stroji času* čím dál patrnější, jak jeho hlavní hrdina cestuje dále a dále do budoucnosti a při hledání domněle dosažitelné dokonalé doby, nalézá pouze hrůzu a děs. Komunismus Karla Marxe tvrdil, že rovnost bude dosaženo, pouze pokud technologie dokáže zajistit potřeby všech. Cestovatel časem má pocit, že tohoto stavu dosáhl, když se katapultuje do roku 802 701 a najde v něm půvabné eloily žijící v mírumilovném světě plném zahrad. Utopie je to ovšem pouze zdánlivá. Ukáže se, že eloilové jsou bezduší

a nevědomí, a – co je ještě horší – Cestovatel zjistí, že představují pouhý dobytek pro drsné, ale technologicky vespělé morloky, kteří žijí pod zemským povrchem.

Jde o napínavý dobrodružný příběh plný fantastických stvoření. Cestovatel svede bitvu s morloky a vydává se dál do budoucnosti. V pasáži, která měla být původně odstraněna, vidí jak lidstvo stále víc degeneruje, až nakonec doputuje na samotný konec Země, kde se na pobřeží barvy vrší monstrózní krabi.

Román si okamžitě získal vliv a od doby svého vydání byl mnohokrát zpracován – nejlivněji ve filmu z roku 1960 v režii George Pala. Odkazuje na něj metadobrodružství *Čas po čase*, které zobrazuje samotného H. G. Wellse při pronásledování Jacka Rozparovače z Londýna do San Franciska 70. let 20. století! Pravuk H. G. Wellse Simon Wells se v roce 2002 režijně podílel na novém zpracování *Stroje času*, které však propadlo kvůli neuvážené aktualizaci viktoriánského citění originálu. Místo aby využilo jednoduchého ducha vědecké zvědavosti, dodalo hrdinovi tragickou motivaci, která působí neautenticky.

Příběhy o cestování časem existovaly i před *Strojem času*, ale popularitu tomuto žánru v rámci sci-fi přinesl teprve Wells. Bez jeho strhujícího viktoriánského dobrodružství by neexistovalo *Město na pokraji věčnosti* (1967, *Star Trek*), *Dvanáct opic* (1995), *Doctor Who* (počínaje rokem 1963), *Vynález* (2004) ani žádné další podobné dílo.

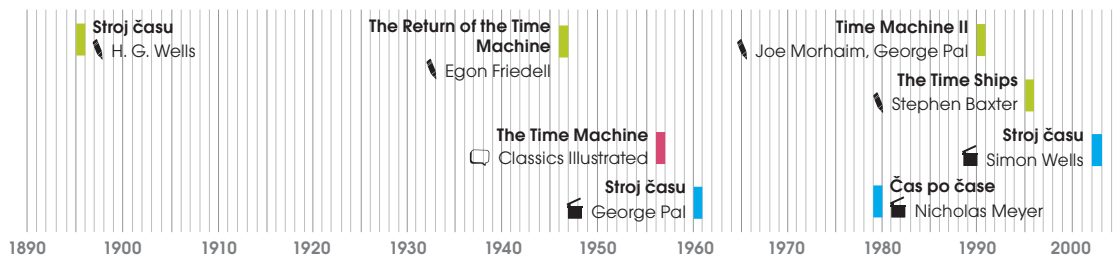
SW

rok po roce

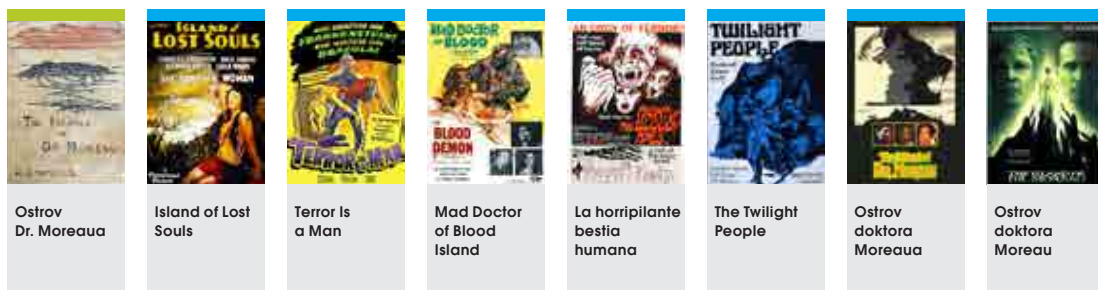
■ Kniha

■ Komiks

■ Film

ostrov dr. moreaua 1896

Ostrov Dr. Moreaua je třetí a nejkontroverznější z románů H. G. Wellse. Vypráví o vzdělaném Angličanovi Edwardu Prendickovi, který ztroskotá na tajemném ostrově. Setká se na něm se samotáckým Dr. Moreauem, vivisektorem, jemuž jeho hrůzné experimenty v rodném Londýně vynesly poněkud neblahou proslulost. Prendick se stane svědkem posledního z Moreauových projektů. Doktor je přesvědčen, že podoba různých tvorů je ve své podstatě tvárná, a pokouší se prostřednictvím operací přetvořit zvířata v lidi. Domnívá se sice, že má úspěch na dosah, ale jeho sbírka téměř lidských zvířat je nedokonalá a má sklony sklouzávat zpět ke své zvířecí přirozenosti. Tato rasa, nazývaná přezíravě „Zvířecí lidé“, se nakonec stane chirurgovou zhoubou, když Moreau umírá v boji s jedním z vlastních stvoření. Moreauovo obydlí i lodi jsou zničeny a Prendick zůstává uvězněn na ostrově s doktorovými tvory, kteří se každým dnem stávají méně a méně lidskými. Jeho plán postavil si vor nevyjde, ale nakonec se mu stejně podaří uprchnout. Po návratu do civilizace předstírá ztrátu paměti, protože jeho příběhu o Moreauových zločinech proti přírodě nikdo nevěří. Nakonec se uchýlí na venkov, protože ho pronásleduje přesvědčení, že se lidé v jeho okolí každou chvíli začnou chovat jako zvířata.

Wells dal publikaci románu v době, kdy probíhala intenzivní debata o výzkumu na zvířatech, jasně najevo svůj nesouhlas. Například ve chvíli, kdy Prendick zaslechne vytí mučené pumy, popisuje zvuk slovy: „Jako by všechna bolest na světě dostala hlas.“

Prvním pokusem o převedení znepokojivého pocitu z Wellsova románu na filmové plátno se stal obskurní francouzský film z roku 1913 *L'île d'épouvante*. Daleko větší věhlas si ovšem získala hollywoodská verze příběhu z roku 1932 *Island of Lost Souls*, v níž pod režijní taktovkou Erla C. Kentona hráli Charles Laughton a Bela Lugosi. Tato bezchybně natočená klasika byla v Británii úplně zakázána kvůli vyobrazení Moreauových vivisekčních experimentů. Promítat se nesměla až do roku 1958 a i poté jen v silně zcenzurované podobě.

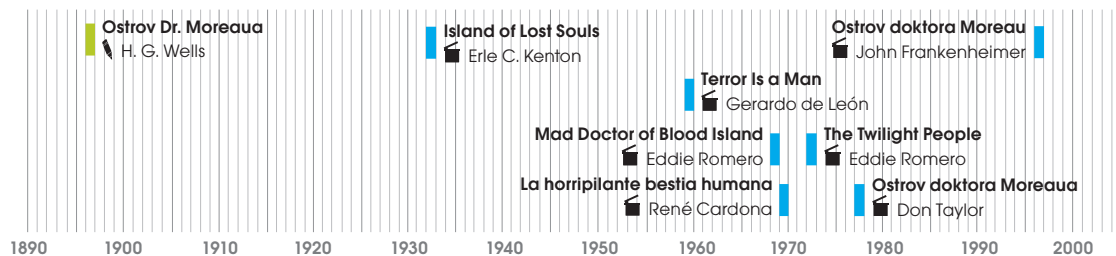
Příběhu o Moreauovi vědci za vznik řada béčkových drasťáků, včetně filmů *Mad Doctor of Blood Island* (1968) a mexického „ohavného videa“ *La horripilante bestia humana* (1969). Zajímavěji dopadl *Ostrov doktora Moreaua* (1977) v podání Dona Taylora (*Útěk z Planety opic*), ve kterém hráli Burt Lancaster a Michael York. I když s Wellsovým původním příběhem zachází poněkud svévolně, jde o řemeslně dobře zvládnuté pulповé-hororové dílo studia American International Pictures s ambiciózními zvláštními efekty.

Další pokus o převod Wellsova díla vyzývajícího k zamyšlení do podoby hollywoodského hitu je bohužel také tím nejméně zajímavým. *Ostrov Dr. Moreau* (1995) si získal negativní publicitu, když byl jeho původní režisér Richard Stanley (*Dust Devil*) vyhozen kvůli údajným hádkám s jedním z protagonistů, Valem Kilmerem. John Frankenheimer, který ho nahradil, už nemohl udělat nic, co by zabránilo katastrofě, která poškodila všechny zúčastněné, včetně další z hvězd filmu, Marlona Branda. **CW**

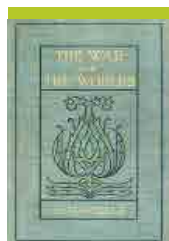
rok po roce

■ Kniha

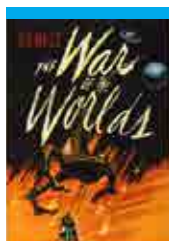
■ Film

válka světů 1898

Válka světů

Válka světů

The War of the Worlds

War of the Worlds

Jeff Wayne's Musical Version of The War of the Worlds

The War of the Worlds

H. G. Wells měl v roce 1897 za sebou již tři ukázková díla science fiction, ale jeho v pořadí čtvrtý román si měl získat ještě větší vliv. Wells v něm propojil vlastní teorie o evoluci a darwinismus s myšlenkami astronomů jako Percival Lowell (který v roce 1895 spekuloval, že na planetě Mars kdysi mohli být živoči) a popsal, jak se Velká Británie, tehdejší nejvýznamnější světová velmoc, stala terčem útoku vyspělejší mimozemské civilizace.

Válka světů má podobu věčného líčení toho, jak na Zemi přistanou kovové válce vystřelené z planety Mars. První z nich dopadne v Horsellu poblíž anglického města Woking (kde Wells v době vzniku knihy žil), a když se otevře, zjeví se v něm nestvůrní Marfané. Tito mimozemští tvorové sestrojí trojnohý válečný stroje vybavené nezadržitelnými tepelnými papsky a vydají se s nimi na ničivé tažení. Dojde k vyhlazení celých armád a devastaci Londýna. Konečnou záchranu lidstvu přinesou mikroby a bakterie, vůči kterým útočníci nemají vytvořenu imunitu.

Barvitý a pochmurný příběh *Války světů* je jen minimálně popisný a jde o jedno z řady děl o „invazi“, která vycházela ke konci 19. století a byla dramatickým odrazem rostoucího mezinárodního napětí, jež se projevovalo v představách o útoku cizích mocností na Velkou Británii. Invaze z vesmíru, nikoliv ze zámoří však *Válku*

světů posunula o krok dál za všechny ostatní podobné knihy. V jistém smyslu byl Wellsův fantastický příběh temnou alegorií imperialismu, která zobrazovala útok mimozemských sil na Británii, stejně jako britské impérium využívalo své technologické nadřazenosti k podrobování dalších zemí.

Obrázek trojnohých válečných strojů tyčících se nad svým okolím se brzy vryl do představ veřejnosti. *Válka světů* dosáhla ohromného úspěchu a prakticky od počátku měla masivní a hluboký vliv na celý žánr science fiction.

Její slávu ještě zvýšila řada adaptací, zejména rozhlasová dramatičtace z 30. října 1938, jejímž autorem byl herec/režisér Orson Welles. Hra byla vysílána v rámci halloweenské epizody rozhlasového pořadu *The Mercury Theatre on the Air* a Welles přenesl její děj do soudobého New Yorku, přičemž první dvě třetiny pojal jako zpravodajský pořad, který informuje o přistání Marfanů jako o skutečné události.

Co následovalo je dobře známo – řada posluchačů uvěřila v pravdivost toho, co slyšeli. Někteří lidé hlásili, že cítí otravný plyn, jiní prohlašovali, že zahlédli na obzoru plameny a mnozí se připravovali na útěk ze svých domovů. Skutečný rozsah této paniky mohl být samozřejmě zvětšen a je dodnes předmětem debat,

rok po roce

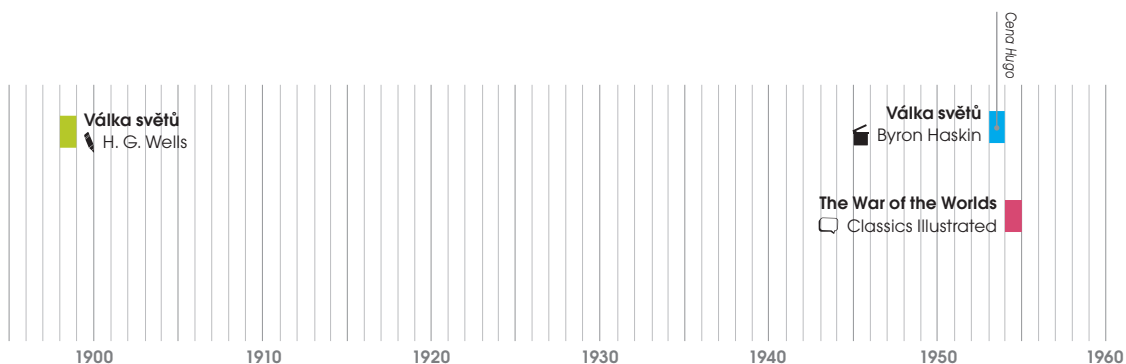
■ Kniha

■ Film

■ Komiks

■ Album

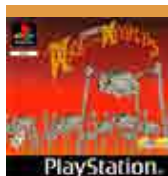
■ Počítačová hra

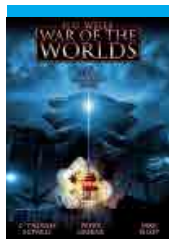
Orson Welles

Válka světů

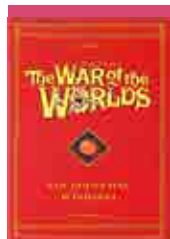
Jeff Wayne's
The War of
the Worlds

Invaze světů

Válka světů

The War of
the Worlds

War of the Worlds 2:
The Next Wave

ale publicita, kterou to s sebou přineslo – a několik jihoamerických rozhlasových adaptací, které tuto myšlenku ve 40. letech okopírovaly – vynesly původní román na nové výšiny slávy.

První hollywoodská filmová adaptace z roku 1953 přistoupila k Wellsovu příběhu volněji. I ona děj aktualizovala a zasadila ho do současnosti, ale doplnila navíc milostnou zápletkou. K dalším změnám patří zvýšený důraz na náboženský rozměr porážky Marfanů bakteriemi, „které Bůh ve své moudrosti poslal na tuto zemi“. Smrtící trojnožky se v této verzi změnilly v jakási vznášedla tvarem podobná rejnoků.

Příběh byl sice zjednodušený, ale působivé zvláštní efekty filmu vynesly Oscara a televizní pokračování natočené o 35 let později. Cyklus o dvou sériích *Válka světů* (1988–90) oživil útočníky, ale přidal ději na krvavosti a ubral na měřítku, takže se nakonec méně podobal originálu a víc paranoidním snímkům, jako je *Invaze zlodějů těl*.

Jednou z nevěrnějších adaptací příběhu se kupodivu stalo progresivně rockové konceptuální album. Deska *Jeff Wayne's Musical Version of the War of the Worlds* zachovává viktoriánské kulisy a prokládá hudební stopy vyprávěním, kterého se ujal Richard

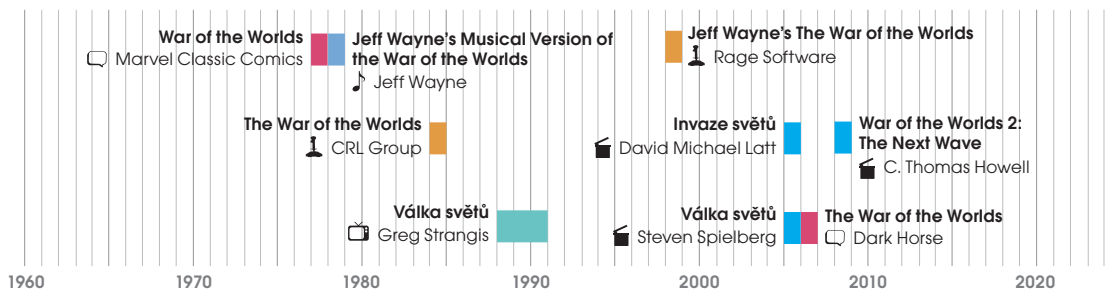
Burton a další účinkující, včetně rockových zpěváků Davida Essexese a Phila Lynotta. Album se drželo na vrchních příčkách prodejnosti po několik desítek let, kdy vycházelo v pravidelných reedicích, konala se k němu turné a vznikaly podle něj počítačové hry a DVD. Jeho bohatý obrazový doprovod (autorů Michaela Trima, Geoffa Taylora a Petera Goodfellowa) dnes pro řadu lidí představuje dokonalé zpodobnění románu.

V průběhu let se objevilo i několik dalších filmů s názvem *Válka světů*, včetně ambiciózního, ale k neúspěchu předurčeného pokusu o verzi věrnou viktoriánské éře. Nejvýznamnější z nich je druhé hollywoodské zpracování románu, které tentokrát režíroval Steven Spielberg.

Také jeho verze z roku 2005 přesouvá děj do současnosti a mění některé detaily příběhu. Jde o vyprávění z doby po 11. září 2001, což činí útok mimozemšťanů na Spojené státy ještě násilnější a pochmurnější, než jak tomu bylo v adaptaci z roku 1953. Slovy jednoho kritika jde o příběh „ušitý na míru publiku, které prožilo šok z nepochopitelného útoku na své domácí půdě.“

Spielbergův snímek jen obtížně slaďuje tradiční hollywoodský způsob vyprávění se zakončením románu, ale v mnoha ohledech zůstává věrný originálu. **SB**

Televizní seriál

The War of the Worlds (rozhlasová adaptace) (1938)

Válka světů (1953)

The War of the Worlds (1977)

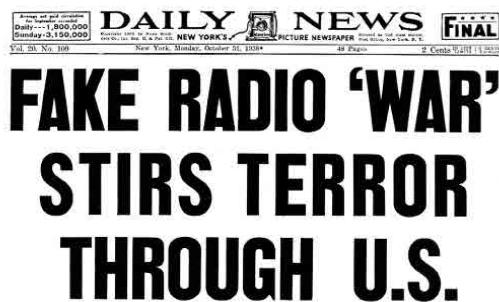
Invaze světů (2005)

Válka světů (2005)

Režisérem a vypravěčem rozhlasové adaptace, kterou stanice CBS odvysílala v roce 1938, byl Orson Welles. Představení ho proslavilo a pomohlo přesvědčit studio RKO k podpoře jeho filmu *Občan Kane*.

Wellesova adaptace byla tak přesvědčivá, že ji někteří posluchači považovali za součást zpravodajství. (To alespoň tvrdí novináři, část historiků se na to dívá skeptičtěji.)

Filmová verze příběhu natočená v roce 1953 Byronem Haskinem děj aktualizovala a přemístila do Kalifornie.

Útok Marťanů v Haskinově *Válce světů*.

Ann Robinsonovou v HH Haskinově *Válce světů* polapí mimozemšťan.

Ilustrace z marvelovské adaptace *Války světů* z edice Classic Comics. Jejich autorem jsou Yong Montano a Dino Castrillo.

Mimozemský stroj ve filmové verzi Davida Michaela Latta z roku 2005.

V kasovním tržáku Stevena Spielberga z roku 2005 *Válka světů* si zahrál Tom Cruise.

Tom Cruise zaplavený martanským světlem.

Mimozemské trojnožky ve Spielbergově snímku rozsévají zkažu po Spojených státech.

cesta na měsíc 1902

Cesta na Měsíc

Excursion dans la lune

Cesta na Měsíc (*Le voyage dans la lune*) je mistrovské dílo průkopníka kinematografie Georsege Mélièse a bývá považována za první skutečný film žánru science fiction. Snímek vznikl tři měsíce v roce 1902 v Mélièsově vlastním studiu umístěném za jeho domem ve francouzském Monteruilu. Původně byl promítán jak v černobílé, tak i v barevné variantě, pro kterou bylo každé okénko filmu zvlášť ručně kolorováno.

Méliès se živě zajímal o kabaretní magii a sám byl vlastním divadla Robert-Houdin. Filmy natáčel už od roku 1896, původně šlo o krátké snímky využívající optické iluze, později o delší filmy s fantastickými náměty, jako je *Cendrillon* (1899). Ve svých dílech velmi účinně využívá své iluzionistické schopnosti, což mu vyneslo přezdívku „kinemág“.

14minutový snímek čerpá z románů Julese Verna a H. G. Wellse o průzkumu Měsíce a sleduje příběh profesora Barbenfouillise, jehož hrál sám Méliès, který svým astronomickým kolegům předvede svou dílnu, v níž probíhají práce na raketě ve tvaru střely, a přesvědčí je k účasti na expedici na Měsíc. Raketa je poté vystřelena z obřího děla (stejně jako Vernův vesmírný koráb) a přistane přímo v pravém oku Mélièsova měsíce s lidskou tváří, což je scéna, která patří k nejslavnějším v kinematografii vůbec. Zajímavá je i v černobílé verzi, ale v kolorovaném snímku je díky prýščí šarlatové krvi obzvlášť působivá.

Zatímco cestovatelé zkoumají povrch Měsíce, vyjde Země a pozemšťané usnou. Na nebi nad nimi se objeví zosobněná souhvězdí a planety, včetně Velkého vozu, jehož jednotlivé hvězdy jsou zastoupeny ženskými tvářemi,

a vzteklého staříka Saturna. Bohyně Měsíce přivolá sněžení, které průzkumníky probudí a zažene do podzemního úkrytu. Jde o tropickou krajinu s vodopády, houbami a agresivními Selenity (obyvateli Měsíce), kteří v případě napadení vybuchují v obláčku kouře. Cestovatelé jsou jimi zajati a předvedeni před jejich krále a vzápětí způsobí jeho explozi. Poté jsou zahánáni zpět k raketě, a když do ní vlezou, Selenité ji shodí ze skalního výčnělku. Vesmírné pravidlo se prude řítí k Zemi, kde je zachráněn parník, který je vytáhne z vody.

Vliv Vernova románu z roku 1865 *Ze Země na Měsíc*, ve kterém hrdinové dosáhnou Měsíce v kapsli ve tvaru střely vystřelené z ohromného kanónu, přiznával i sám Méliès. Z Wellesova díla z roku 1901 *První lidé na Měsíci* pak převzal Selenity, úrodnou krajinu, zajetí, pronásledování a návrat na Zemi.

Cesta na Měsíc se ve své době stala hitem, sám Méliès z ní však příliš finančního prospěchu neměl. Zástupce firmy Edison v Evropě nelegálně zkopíroval filmovou pásku a takto získaná verze byla promítána ve Spojených státech, aniž by se jakákoliv část ze zisku dostala do autorových rukou. V roce 1908 pak konkurenční společnost Pathé přišla se svou vlastní, až neuvěřitelně podobnou verzí příběhu, což Mélièsovi ještě dále uškodilo.

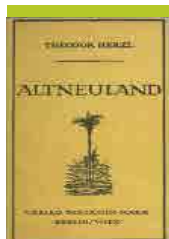
Pozdní fáze Mélièsova života byla poznamenána řadou nezdarů: finančním krachem, zabráním jeho studia pro účely nemocnice během první světové války a demolicí jeho divadla, které muselo uvolnit prostor rozšíření ulice. V roce 1923 Méliès spálil svůj filmový archiv. Z jeho díla se sice zachovalo jen málo, ale *Cesta na Měsíc* patří dodnes k oprávněně opěvovaným snímkům. **MM**

rok po roce

■ Film

altneuland 1902

Altneuland

V knize *Altneuland* (Staronový svět) se mladý židovský intelektuál v doprovodu pruského aristokrata vydává na vzdálený ostrov v Pacifiku. Po cestě se dvojice zastaví v Palestině, řídké osídlené a zaostalé oblasti, která nemá mnoho co nabídnout. O dvacet let později se neohrožení cestovatelé vracejí, ale tentokrát na místě nalézají utopický ráj, který vznikl v době jejich nepřítomnosti. Tento nový stát, který založili evropští židé, je vzkvétající demokracií, ale především je plný vědeckých zázraků a velká část knihy je věnována rozsáhlé výpravě po této „staronové zemi“.

Altneuland je ovládána elektřinou. Byly založeny elektrárny, jezdí tu futuristické vznášedlové vlaky, elektrické lodě a auta a svítí se tu – pochopitelně – elektřinou. I pole orají elektrické pluhy.

Od ostatních románů, které popisují dokonalý politický stát a které vznikly ve zhruba stejné době, *Altneuland* odlišuje fakt, že v jejím případě došlo k obrovskému skoku od představivosti spisovatele ke skutečnosti.

Autor knihy, Theodor (Binjamin Ze'ev) Herzl, se narodil v roce 1860 v Budapešti, která byla tehdy součástí rakousko-uherského mocnářství. Jeho rodiče byli sekulární židé. Ve Vídni vystudoval právo a posléze se stal novinářem. Později přesídlil do Paříže, kde v roce 1894 zajišťoval zpravodajství z procesu s Alfredem Dreyfusem, francouzským armádním důstojníkem židovského původu, který byl obviněn z velezrady. Dreyfus byl nevinný, přesto ho vojenský tribunál odsoudil k doživotnímu uvěznění a odhalil tak hluboce zakořeněný francouzský antisemitismus. To přimělo spisovatele Émila Zolu k vydání jeho slavného útoku na

soudní systém v otevřeném dopise nazvaném „J'accuse“ („Žaluji“).

Právě v průběhu Dreyfusovy aféry začal Herzl s formulací svých myšlenek o židovské emancipaci. Herzl, který se hlásil k velmi rozšířenému nacionalistickému hnutí Evropy 19. století, dospěl k přesvědčení, že židovský lid potřebuje vlastní národní stát. V roce 1896 vydal pojednání *Der Judenstaat* (Židovský stát), které si získalo velkou pozornost. V roce 1897 svolal do švýcarské Basileje první sionistický kongres a založil Sionistickou organizaci, což vedlo ke zrodu sionistického hnutí. V roce 1898 navštívil Palestinu a po zbytek svého života nepřestával usilovat o vznik židovského státu – obrátil se přitom na tureckého sultána, německého císaře i na britskou vládu (která židům v rámci takzvaného „ugandského plánu“ nabídla část Britské východní Afriky). V roce 1948 s ustavením státu Izrael se sionistický sen naplnil.

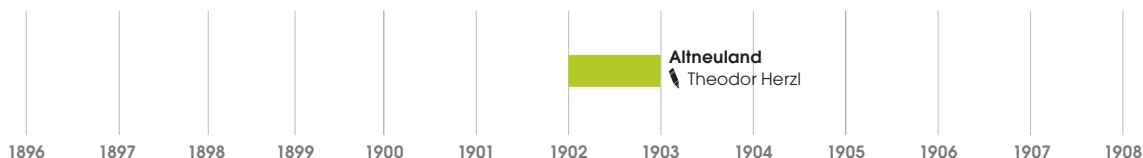
Altneuland není žádné literární veledílo, má ale jedinečný historický význam, který spočívá v jeho příspěvku k rozvoji židovského státu. Rok po svém prvním vydání v němčině byla kniha přeložena do hebrejštiny pod názvem *Tel Aviv*, což znamená cosi jako „lidská stavba u pramene“.

V roce 1910 se jména Tel Aviv dostalo novému městu, které židé vystavěli na východním pobřeží Středozemního moře.

Herzl zemřel v roce 1904, kdy byl *Altneuland* stále ještě vzdálenou fantazií. Jeho knihu dnes čte málokdo, ale její myšlenky patrně ovlivnily moderní svět víc než jakékoliv jiné smyšlené dílo. **LT**

rok po roce

■ Kniha

gullivar of mars 1905

Lieut. Gullivar Jones: His Vacation

Gullivar Jones, Warrior of Mars

Liga výjimečných

Warriors of Mars

Edwin Lester Arnold vyrůstal v Kentu a v Indii, živil se jako novinář a před publikací svého prvního dobrodružného příběhu v roce 1890 vydával knihy o ptáčích. Román *The Wonderful Adventures of Phra the Phoenician* pojednával o vojákovi, který prožil řadu invazí do Anglie i pokusů o ně díky schopnosti pozastavit své životní funkce. Byl to propadák. Komerčně úspěšný nebyl ve své době ani *Lieut. Gullivar Jones: His Vacation* (později vydaný znovu pod názvem *Gullivar of Mars*), dnes je ovšem považován za menší mezník ve vývoji fantastické literatury, a zejména podžánru science fiction – planetární romance.

Román vyšel v mezidobí mezi *Across the Zodiac* (1880) Percyho Gregga a začátkem seriálu *Barsoom* (od 1912), jehož autorem byl Edgar Rice Burroughs. Arnoldův příběh vypráví o pozemském vojákovi z moderní doby, který je přenesen do fantastického světa Marsu tvořeného podivnými tvory a svůdnými princeznami, kde prožije dobrodružství a stane se hrdinou.

Diskuse o tom, nakolik velký vliv měl Arnold na Burroughse, stále pokračuje, nicméně některé podobnosti jsou zjevné. Jones je americký mariňák, jehož na překrásný Mars odnese kouzelný koberec, který čtenáře upomíná, že je třeba dávat si pozor, co si člověk přeje. Jones ze sebe ve chvíli frustrace vyrazí: „Ach, přeju si být kdekoli jinde než tady, kdekoli mimo tenhle svět plný úředníků! PŘEJU SI BÝT NA PLANETĚ MARS!“

A najednou je tam a svět Marsu je plný příšer, opičích mužů, krásných panen rudé pleti a upadajících dekadentních měst, která jsou vzhledem k apatii vůči barbarským nájezdům zdánlivě odsouzena k zániku a potřebují silné pěsti někoho zvenčí, kdo se do věci pustí aktivně a s vervou.

Gullivar of Mars je méně akční než Burroughsovy příběhy o Johnu Carterovi, je plný náhod a podivné civilizace, s nimiž se hrádina, který mnohdy působí nemotorně, setkává. Jsou méně barvitě. Kniha vždy stála v Carterově stínu, ale občasná oživení zájmu o ni zabránila jejímu úpadku do naprostého zapomnění.

Za zmínku stojí šest marvelovských komiksových sešitů ze série *Creatures on the Loose* z roku 1972, které příběh aktualizovaly – udělaly z Jonese mladého veterána z vietnamské války, který se ocitne na Marsu. Tento jasný pokus zopakovat tehdejší popularitu komiksů o barbaru Conanovi měl kreslířsky pod palcem sám velký Gil Kane a potenciál tohoto světa plechových bikin a Řek mrtvých je z něj velmi dobře patrný. Tam, kde se původní kniha vleče a znechucuje, se do toho v Marvelu opřeli – svého prvního barbarského nepřítele s osmahlou pleť a dlouhým ocasem Jones složil na straně čtyři – a jen málokdy nechávají čtenáře vydechnout.

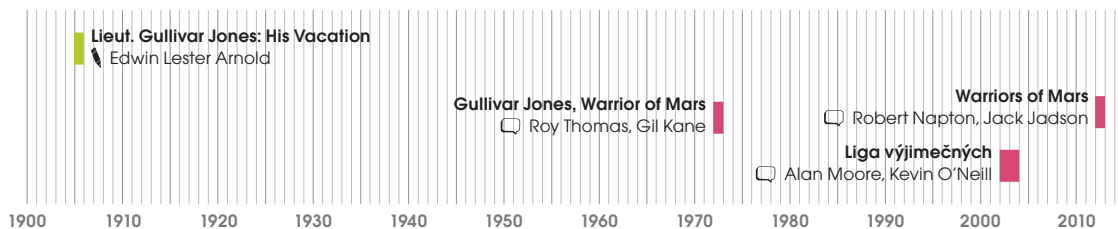
Později vzniklé komiksově série přišly s verzemi Jonese, které jsou bližší originálu, a to zejména v *Lize výjimečných II* (2002–2004) a v cyklu z produkce Dynamite Comics *Warriors of Mars* (2012), která propojila Jonese a Johna Cartera a promísila rovněž jejich mytologie.

Lieut. Gullivar Jones: His Vacation není nijak převratné dílo, které dusí příliš květnatý literární styl a vědecká nevěrohodnost, ale jež si i přesto zachovává vliv. Pokud se dokážete povznést nad povrchní hrdinu, na portrét zlomených lidí, kteří ochabně sedí a přihlížejí rozpadu svých kdysi velkolepých měst, který kniha vykresluje, jen tak nezapomenete. **MB**

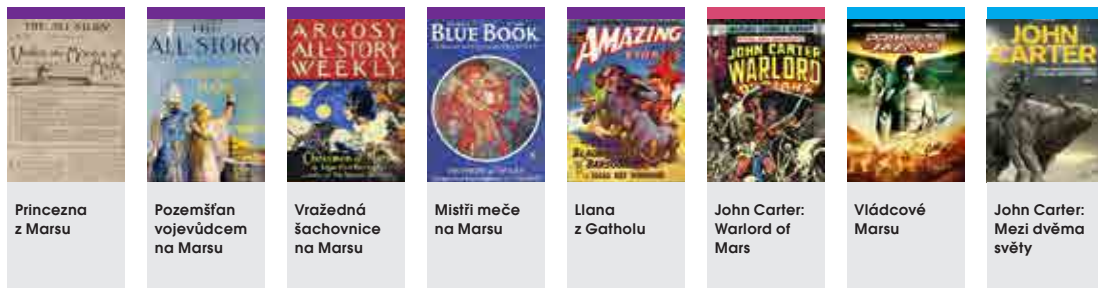
rok za rokem

■ Kniha

■ Komiks

John Carter, pán Marsu 1912

Jedním z prvních skutečných hrdinů žánru sci-fi se stala kulturní postava Johna Cartera z Marsu. Poprvé se zjevila v díle Edgara Rice Burroughse, které vyšlo v roce 1912 na stránkách pulpového časopisu *The All-Story*. První z Burroughsových děl, *Princezna z Marsu* (původně vyšlo na pokračování pod názvem *Under the Moons of Mars*), bylo čtenářům předloženo jako „nalezený dokument“, jehož obsahem byly vzpomínky veterána americké občanské války Johna Cartera. Ten je přenesen na planetu Mars, který jeho obyvatelé nazývají Barsoom, a zjistí, že díky nižší gravitaci na Marsu nenadále získal na mrštnosti. Prožije řadu divokých dobrodružství mezi podivnými a hroznými stvůrami a také románky s krásnou marfanskou princeznou rudé pleti jménem Deja Thoris.

Příběh měl podobu pulpového dobrodružství s exotickým smyslem pro záhadu a romantiku. Jeho vědecko-fantastický obsah se často uchýlil ke snové logice (zejména to platí o Carterově cestě na Mars prostřednictvím bezděčně astrální projekce), ale samotný svět Barsoomu byl pestrý, vyvolával vzpomínky a jítřil fantazii a Burroughsovi se podařilo v něm zachytit směr dynamické akce a brakové poetiky, která zůstala nepřekonána až do doby, kdy Robert E. Howard ve 30. letech 20. století stvořil příběhy o Conanovi.

Po prvním dílu následovala řada pokračování, díky kterým mytologie Barsoomu nabývala na složitosti. Převážně se ovšem držela osvědčeného mixu akce a romantiky, jaký čtenářům nabídla už *Princezna s Marsu*. Burroughs na sérii, která se nakonec rozrostla na 11 svazků, pracoval až do počátku 40. let. Sága Barsoom si získala nepopiratelný

vliv na styl a podobu pulpových sci-fi dobrodružných knih, počínaje *Flashem Gordonem* ze 30. let až po kmenové společenství mimozemšťanů z epického příběhu Jamese Camerona *Avatar* z roku 2009.

Přes veškerý svůj úspěch se však John Carter jen málo objevoval v jiných médiích, převážně snad kvůli obtížím, které by s sebou neslo ztvárnění bohatého fantastického světa Barsoomu. Stvořit animovaný seriál krátkých filmů o Johnu Carterovi se v letech 1935–1936 krátce pokoušel animátor společnosti Warner Brothers Bob Clampett, ale nedostal se dál než k natočení krátkého zkušebního snímku. Carterova působnost tak zůstávala téměř výlučně omezena na svět komiksů, z nichž stojí za zmínku zejména série *Marvelu* z let 1977–1979 *John Carter: Warlord of Mars* (objevily se v ní kresby budoucího batmanovského autora/ ilustrátora Franka Millera).

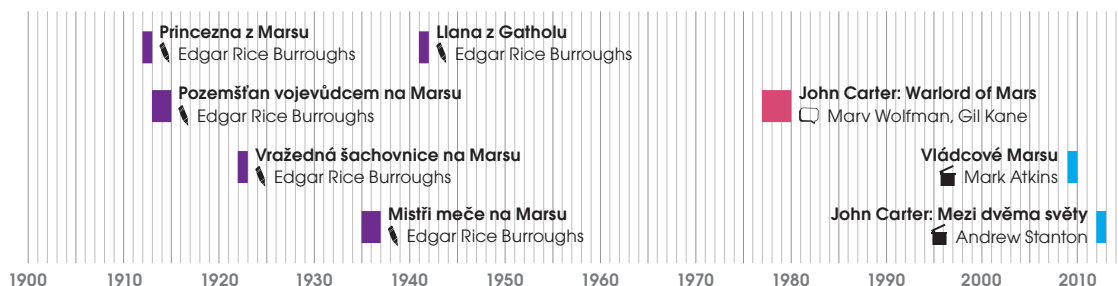
Vznik filmu o Johnu Carterovi umožnila teprve fotorealistická počítačová grafika (CGI). Objevilo se několik potenciálních adaptací a jedna příšerná nízkorozpočtová verze se v roce 2009 probojovala na DVD pod názvem *Vládcové Marsu*. Konečně v roce 2012 byl uveden velkorozpočtový snímek, který byl režijním debutem animátora Pixaru Andrewa Stanton. Komerčně ovšem 250millionový *John Carter: Mezi dvěma světy* propadl. Uškodil mu neohraný způsob vyprávění, a navíc se film až příliš věrně drží svého zdroje. Ve vrcholných chvílích se mu nicméně dařilo divákům předat energii a důvtip originálu. Vznik dalších filmů o Johnu Carterovi je ovšem vzhledem k jeho chladnému přijetí kritikou velmi nepravděpodobný. **SB**

rok po roce

■ Seriál v časopise

■ Komiks

■ Film

ztracený svět 1912

Ztracený svět

Příliv smrti

Ztracený svět

Země mlhy

Ztracený svět

Ztracený svět

Ztracený svět

Král ztraceného světa

Sir Arthur Conan Doyle sice proslul hlavně díky příběhům o Sherlocku Holmesovi, byl ale také plodným autorem povídek a románů s fantastickou tematikou. Jeho nejslavnější postavou hned po Holmesovi je profesor George Edward Challenger, geniální a nafoukaný vědec s „ryčným, dunivým, hřmotným hlasem“ a s „tváří a vousem asyrského býka“, který se objevil ve třech románech a dvou povídkách.

První z románů o něm, *Ztracený svět*, pojednává o expedici do Jižní Ameriky a jde o prazáklad současných příběhů o dinosaurech. Jeho vliv se dotýká celého podžánru psané, filmové a komiksové science fiction.

Challenger se domnívá, že má důkazy o existenci izolovaného prehistorického ekosystému na náhorní plošině v Amazonii. Na místo odcestuje v doprovodu ambiciózního novináře Edwarda Malona (který je vypravěčem příběhu), lovce/cestovatele lorda Johna Roxtona a svého vědeckého rivala profesora Summerleeho.

Čtveřici ovšem zradí její domorodý nosič, a tak cestovatelé zůstanou uvězněni na planině, kde se setkávají s celou řadou dinosaurů a prehistorických savců i ptáků. Část skupiny zajmou divocí opičí lidé, ale následně je zachráněna primitivními lidmi. Challengerovi a jeho společníkům se nakonec podaří z planiny uniknout a navracejí se do Londýna s chyceným pterodaktylem, který slouží jako důkaz o jejich dobrodružství.

V prvním pokračování nazvaném *Příliv smrti* (1913) Challenger shromáždí své tři společníky v uzavřené místnosti vybavené kyslíkovými bombami, protože předvídá, že

Země čeká průlet oblakem jedovatého éteru. Čtveřice následně zkoumá zpusťovaný svět, jehož populace však po 24 hodinách ožije, protože účinky éteru se ukáží být pouze dočasné. Závěrečná kniha o Challengerovi, *Země mlhy* (1926), odráží autorův nový zájem o spiritualismus a dvě povídky se týkají expedice směřující do středu Země a disintegrátoru.

Hollywoodu mezitím došlo, jaké možnosti *Ztracený svět* skýtá, a tak v roce 1925 ohromil publikum němým filmem, který využíval stop-motion efektů Willise „Obieho“ O'Briena a ve kterém si zahrál Wallace Beery. Obie později jako animátor vdechl život *King Kongovi* (1933), jehož dluh vůči příběhům Conana Doylea je o něco méně zjevný.

Od té doby se *Ztracený svět* dočkal řady adaptací pro film, televizi i rozhlas, jejichž míra věrnosti předloze i úspěchu byla velmi různorodá. Snímek Irwina Allena z roku 1960 (jehož hvězdou byl Claude Rains) použil místo drahé stop-motion animace ještěřů s nalepenými hřbety. Výsledek byl k popukání. V nízkorozpočtovém filmu z roku 1992 Challengeera ztvárnil John Rhys-Davies, zatímco v minisérii BBC, která využila počítačovou grafiku vytvořenou týmem pořadu *Putování s dinosaury*, se hlavní role ujal Bob Hoskins. V dalších verzích se profesorova partu zhostili Patrick Bergin, Armin Shimerman, Basil Rathbone či Bill Paterson. V laciném *Králi ztraceného světa* z roku 2005 hrál Bruce Boxleitner. Do většiny zpracování byla doplněna nějaká ženská postava s cílem vyvážit tak čistě mužské obsazení původních románů. **MJS**

rok po roce

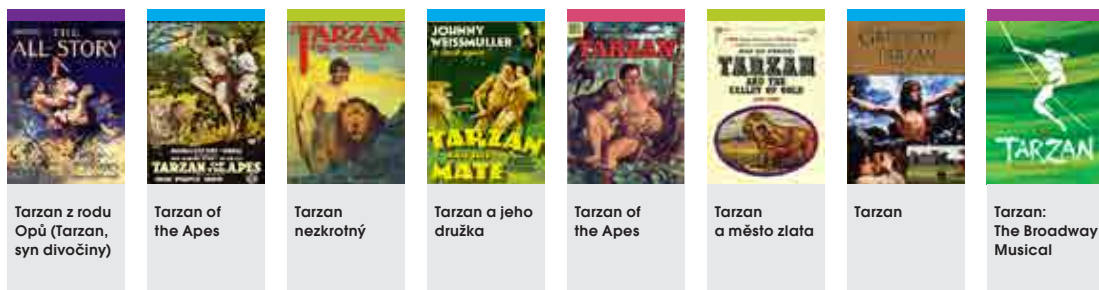
■ Kniha

■ Film

■ Televizní seriál

tarzan 1912

Tarzan je jeden z nejstálejších a obecně nejuznávanějších hrdinů říše fantastické fikce vůbec. Jde o britského aristokrata, kterého vychovaly afričtí lidoopi, což z něj činí ideální postavu pro dobrodružství jak v západní civilizaci, tak i v srdci černého kontinentu. Zrodil se v pulpových příbězích z prvních let 20. století a od té doby se jen na krátké okamžiky ztratil veřejnosti z očí – vystupuje ve 24 románech z pera svého tvůrce Edgara Rice Burroughse a ve zhruba stovce filmů.

Kromě toho, což je možná ještě působivější, si podrobil prakticky všechna dostupná média – rozhlas, televizi, novinový komiks a počítačové hry – a stal se tak jedním z nejuspěšnějších smyšlených hrdinů, kteří byli kdy stvořeni.

Některá Tarzanova dobrodružství mají podobu přímočarých příběhů o přežití divokého dítěte, které vyrostle a bojuje se vším, co ohrožuje jeho adoptivní otčinu zvnějšku. V jiných převažují fantastické prvky, jako jsou pralesní opice mangani, které Johna Claytona, mladého pána Greystoka, vychovaly a které jejich vylíčení v knize jednoznačně odlišuje od goril.

Tarzan je zdatnější a má vyvinutější smysly než jakýkoliv normální člověk. Dokáže ucítit pytláky na vzdálenost celé míle, dorozumívá se se všemi druhy zvířat a úspěšně bojuje s krokodýly, žraloky, nosorožci, lvi, a dokonce i dinosaury. Jeho dobrodružství ho zavedou na řadu podivných míst – do ztracených měst drobných lidí a mluvících goril a do okázalého města Opar, výspy Atlantidy, které překypuje bohatstvím a přítomností krásných žen.

Postava Tarzana vznikla a nabyla konkrétní podoby v knihách, ale většina fanoušků svého hrdinu zná především z široké škály jeho filmových dobrodružství. Úspěšná franšíza nesoucí Tarzanovo jméno začala – po několika němých filmech – v roce 1932 a pokračovala až do let 60. Od té doby se opičí muž na stříbrné plátno i televizní obrazovky mnohokrát vrátil, často v příbězích, které původní děj tím či oním způsobem aktualizovaly. K takovým patří i *Tarzan* z roku 1984, což je pokus o zdrženlivou a realistickou verzi původního příběhu.

Nejslavnější filmová verze Tarzana ovšem pochází z tuctu filmů, které vznikaly mezi lety 1932 a 1948 a ve kterých bývalý olympijský plavec Johnny Weissmuller hrál jednoduchého „ušlechtilého divocha“ hovořícího lámanou angličtinou. V nejlepších z těchto snímků mu po boku stánu Maureen O'Sullivanová v roli hbité, temperamentní a často velmi skandálně oděné verze jeho přítelkyně Jane.

Původní knihy byly plně produktem své doby, a tak lze Tarzana jen obtížně bránit před nařčeními z rasismu a sexismu. Jeho ústřední myšlenka je však až překvapivě životaschopná a postava divokého dítěte a aristokrata v jednom, člověka, který patří do dvou světů, ale ani v jednom se necítí uvolněně, je pro dnešní dobu s jejím zájmem o ekologii aktuálnější než kdy dřív. Jen málokdo by o filmech, jako je nejsmyslnější z Weissmullerových snímků *Tarzan a jeho družka* (1934), nebo o nejlepším z původních románů *Tarzan nezkrotný* (1920) mohl říci, že nejde o dokonalou zábavu. **MB**

rok po roce

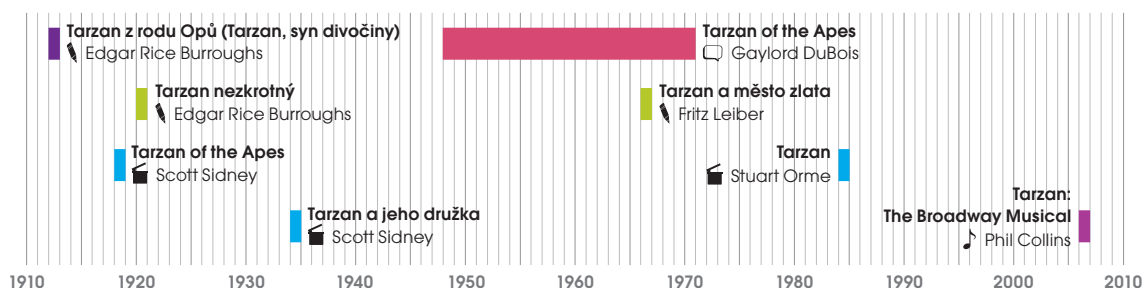
■ Seriál v časopise

■ Kniha

■ Film

■ Komiks

■ Muzikál

h. p. lovecraft 1919

Ve 20. století by se našlo jen málo autorů, kteří si získali takový vliv a tak málo čtenářů jako Howard Phillips Lovecraft (1890–1937). Dopad Lovecraftova fiktivního světa, mýtu Cthulhu, na populární kulturu byl dalekosáhlý – velmi mnoho mu dluží nejuspěšnější praktik hororové fikce Stephen King, ale ožívá také v řadě popkulturních děl, jako je *Buffy přemožitelka upírů* nebo komiksová a filmová franšíza Hellboy.

Pro čtenáře jsou ovšem Lovecraftova netečná próza a neurotické fantazírování přitažlivé jen málo. O to obtížnější lze vysvětlit přetrvávající vliv jeho díla.

Pro autorovo dětství byla určující duševní nemoc jeho otce Winfielda Scotta Lovecrafta. Živil se jako obchodní cestující a během pobytu v hotelovém pokoji v Chicagu prodělal závažný duševní kolaps. Spisovatele proto vychovávala jeho matka Sarah Susan Phillips Lovecraftová, její dvě sestry a postarší dědeček a Lovecraft se později ve svých příbězích opakovaně vracel k postavě izolovaného muže, který se propadá do psychotického stavu. Pokud se v jeho díle vůbec objevují ženy, pak jako postavy představující nadpřirozenou hrozbu.

V jazykové oblasti byl Lovecraft od útlého věku zázračným dítětem. Od tří let recitoval poezii, jeho raný tvůrčí rozmach ovšem zbrzdila dědečkova smrt v roce 1904 a hospitalizace jeho matky v ústavu pro duševně choré dva roky před její smrtí v roce 1921.

I přesto se u něj záhy projevil literární talent v oblasti poezie i prózy a Lovecraft si postupem času začal dopisovat s řadou literátů, kteří následně představili jeho dílo veřejnosti. V dospělosti byly jeho příběhy neoddelitelně spjaty s hororovým žánrem, který se tou dobou zásluhou autorů jako Algernon Blackwood postupně rodil z tradice gotické literatury.

Jeho prvním publikovaným dílem byl „Dagon“, příběh, který vyšel v jedenáctém čísle časopisu *The Vagrant* v listopadu 1919. Jde o vyprávění námořníka závislého na drogách o děsivých událostech z doby první světové války. Toto klasické zarámování příběhu bylo v hororové fikci již tehdy obvyklé a stalo se standardní součástí řady pozdějších Lovecraftových povídek. „Dagon“ sice nepatří do světa mýtu Cthulhu, ale objevuje se v něm řada prvků, které sehrály důležitou roli v pozdějších Lovecraftových dílech – v neposlední řadě samo „probuzené“ božstvo Dagon.

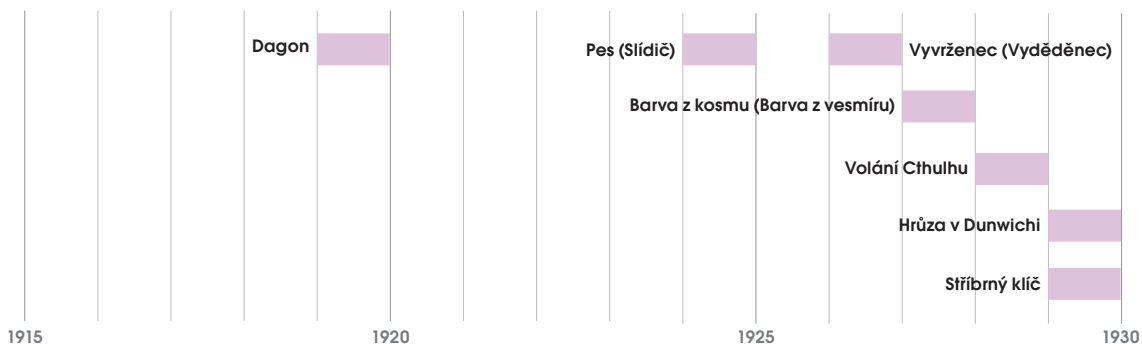
„Dagon“ vedl k Lovecraftovu oboustranně prospěšnému partnerství s časopisem *Weird Tales*. Tento magazín vycházel od roku 1923 a z velké části formoval podobu moderních žánrů horor, fantasy a science fiction. Vycházela v něm díla autorů jako Clark Ashton Smith, Robert Bloch, Robert E. Howard, Ray Bradbury, Fritz Leiber a Margaret St. Clairová.

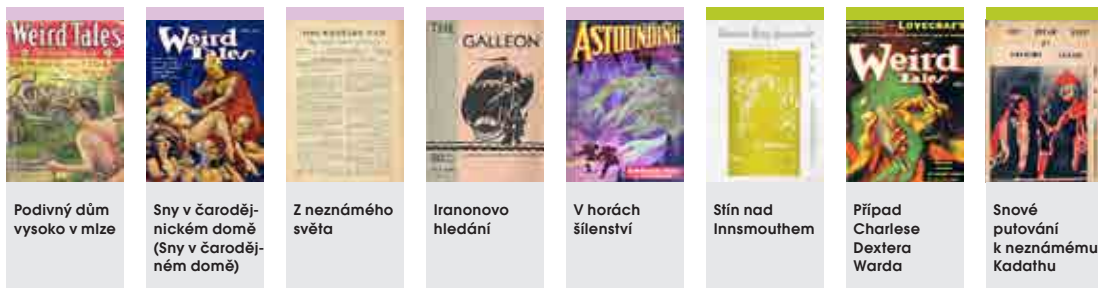
První příběh z cyklu mýtu Cthulhu (Lovecraft sám tento pojem nikdy nepoužil, prosazoval ho správce jeho literární

rok po roce

■ Povídka

■ Kniha

požůstalosti August Derleth) je „Volání Cthulhu“. Začíná objevem basreliéfu v požůstalosti po zesnulém prastrýci hlavního hrdiny, který se poté dostane do konfliktu s vražedným kultem prastaré božské bytosti jménem Cthulhu. Lokální zasazení příběhu do Nové Anglie, směs okultních obrazů a posedlost neeuklidovskou geometrií uvádějí na scénu klíčové prvky světa Cthulhu, který posléze rozšiřoval sám Lovecraft a hrstka pozdějších tvůrců.

Cyklus ze světa Cthulhu pokračuje v povídkách „Barva z kosmu“ (1927), „Hrůza v Dunwichi“ (1929), „Šepot v temnotách“ (1931) a „Sny v čarodějnickém domě“ (1933). Lovecraft v nich znovu a znovu vyjadřoval svou posedlost neúprosnou a nepochopitelnou podstatou kosmu, kterou zastupují spící podoby „prastarých“, a šílenství, které vzniká z pokusů o porozumění čirému chaosu existence.

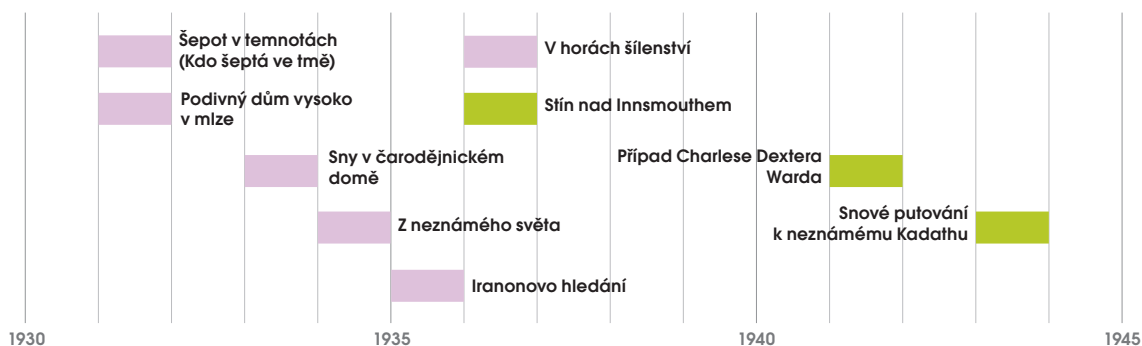
K dalším známým Lovecraftovým příběhům patří povídka ze snového cyklu, ve kterém se čtenáři představuje Randolph Carter. Ten je patrně nej památnějším Lovecraftovým výtvozem po Cthulhuovi – jde o autorovo alter ego a objevuje se v řadě povídek. Zvláštní shodou okolností se Lovecraftovou nejslavnější „knihou“ stal *Necronomicon*, tedy nikoliv román ani povídka, ale magický kodex, který se objevuje v tolika dílech jeho i dalších autorů, že bývá velmi často považován za skutečný (i když není).

Z pozdních Lovecraftových děl je nejpracovanější a nejuplněnější příběh *V horách šílenství* (1936), který

má přinejmenším formou (pokud ne délkou) také nejbliže k románu. Vyšel nejprve v časopise *Astounding Stories* a následně byl publikován i jako kniha. Vypráví o vědecké výpravě do Antarktidy. Přísný realismus prostředí, který kontrastuje s hrůzostrašným obsahem objevů expedice, vytvářejí příběh, o němž se Theodore Sturgeon vyjádřil, že je „rozumitelnější než většina mistrovských děl.“

Svět Cthulhu se šíří dál díky spisovatelům včetně Cliva Barkera a Neila Gaimana a lovecraftovský horor si podmanil doménu knih, filmů, televizních pořadů a počítačových her. Za to, že se k Lovecraftovu odkazu upřela pozornost moderních konzumentů, bývá často připisována zásluha kultovní deskové hře *Call of Cthulhu* (1981).

Samotné spisovatelovo dílo zůstává i dnes poněkud stranou zájmu, kritické diskuse o způsobu zobrazování ve fiktivních žánrech se však stále častěji dotýkají i rasistického podtextu, který je vlastní většině Lovecraftových příběhů. Autorův vliv na vývoj hororu a science fiction je ovšem nepopiratelný. H. P. Lovecraft z tohoto žánru učinil prostor pro formulaci nejhlubších lidských obav a neuróz a našeho pocitu bezmoci tváří v tvář chaotickému vesmíru. **DW**

Volání Cthulhu
(1928)

Strašidelný palác
(1963)

Horor v Dunwichi
(1970)

Re-Animator
(1985)

Nevěsta
Re-Animatora
(1985)

Ze záhrobí
(1986)

Slánství
(1994)

Volání Cthulhu
(2005)

Původní Lovecraftův náčrt Cthulhuovy podoby. Jinde ho popisuje jako nestvůru vzdáleně připomínající člověka.

Ed Begley ve filmu **Horor v Dunwichi** (1970). Za tento film, který byl jeho posledním, herec získal Oscara.

Ve **Strašidelném paláci** se řada hrůzy nahánějících rolí, které během své dlouhé a vyznamené kariéry ztvárnil Lon Chaney ml., rozrostla o postavu černého mága.

Upálení Vincenta Price ve snímku **Strašidelný palác**. Film Rogera Cormana si vypůjčil jméno od Edgara Allana Poea a příběh z povídek H. P. Lovecrafta.

Jeffrey Combs (vlevo) a David Gale v krvavě komickém hororovém filmu Stuarta Gordona **Re-Animator** (1985).

Nevěsta Re-Animatora (1990) byla druhým z řady komicky hrůzostrašných filmů s Jeffreyem Combsem v hlavní roli na motivy povídky „Herbert West: Reanimátor“ z roku 1922.

Film Stuarta Gordona **Ze záhrobí** (1986) se volně inspiroje Lovecraftovým příběhem téhož jména. Hraje v něm legenda hororových filmů Jeffrey Combs.

Sam Neill v **Šilensví** (1994) Johna Carpentera. Původní anglický název filmu **In the Mouth of Madness** si pohrává s názvy dvou Lovecraftových příběhů: „The Shadow over Innsmouth“ („Stíny nad Innsmouthem“) a „At the Mountains of Madness“ („V horách Šilensví“).

Šilensví vypráví o pátrání vyšetřovatele Jistě pojíškovy Johna Trenta (Sam Neill) po velmi úspěšném spisovatelí hororových příběhů Sutteru Canovi.

Volání Cthulhu z roku 2005 je první filmovou adaptací klíčového Lovecraftova příběhu. Tento němý černobílý film se nečekaně stal hitem.

H.G. WELLS' THINGS TO COME

COME

PORT
T

PULPOVÉ DNY: „Zlatý věk“ science fiction 1920–1950

Karel Čapek	58	Věc.....	98
Lidé jako bozi.....	59	Kosmická trilogie.....	102
Amazing Stories.....	60	Robert A. Heinlein.....	103
Metropolis.....	64	Batman	104
Buck Rogers.....	68	Isaac Asimov	112
Cordwainer Smith.....	69	Já, robot.....	113
Astounding Stories.....	70	Den, kdy se zastavila Země.....	114
Olaf Stapledon.....	71	Jack Kirby	115
Konec civilizace.....	72	Stan Lee	116
The Shape of Things to Come	74	Samuel Youd.....	117
King Kong.....	78	Nadace	118
Lensman.....	82	Ray Bradbury.....	120
Flash Gordon.....	84	Arthur C. Clarke.....	124
New Worlds.....	90	Stanislav Lem.....	125
Frederik Pohl.....	91	1984	126
Superman.....	92	Eidži Ciburaja.....	127